

СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ИНФОРМАЦИОННОТО ОБЩЕСТВО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

7 октомври 1999

1. Въведение

През последните години въпросът за информационното общество (ИО) се наложи като една от основните теми на висши политически форуми в световен мащаб. Развитието на информационното общество поставя пред правителствата за решаване редица комплексни въпроси, които засягат различни сфери на обществения живот и изискват съгласуване на предприеманите действия.

С Постановление № 40 от 1998 г. Министерският съвет създаде Координационен съвет по проблемите на информационното общество (КС). Основна функция на Координационния съвет, определена от страна на правителството, е да "разработва и предлага за приемане от Министерския съвет на стратегията и националната програма за развитие на информационното общество в Република България".

Огромното предизвикателство на задачата за разработване на стратегия за ИО произтича от краткото време и от големия ѝ обхват - проблемите на ИО засягат всички сектори на обществения и икономическия живот. Едновременно с това дейността, свързана с прехода към информационно общество в България, е абсолютно необходима за интегрирането на страната в Европейския съюз.

Стратегията за развитие на информационното общество в Република България определя националните приоритети за преход към ИО в законодателен, технологичен, икономически и социален план и очертава основните произтичащи от тях дейности. В документа е съчетана концепцията за ИО, разработена от Европейския съюз, с националните интереси и специфичните за страната ни условия:

- утвърждаване на демократичната система;
- европейска и евроатлантическа интеграция;
- развитие на пазарна икономика;
- паричен съвет.

Документът е разработен в съответствие с програмата на правителството "България 2001" и документи на министерства и ведомства. В изготвянето му са участвали представители на Българския институт за правно развитие, Българската академия на науките, Българската телекомуникационна компания, Националната камара за развитие на бизнеса, Асоциация "Развитие на информационното общество". В разработката са взети предвид стратегията на Европейския съюз, национални стратегии и програми за преход към ИО на развитите страни и на редица европейски държави. Ползвани са политически и правно-нормативни документи на Европейския съюз, Съвета на Европа и на международни организации.

Въз основа на стратегията се разработва Национална програма за развитие на ИО в страната. Държавните органи също подготвят свои секторни стратегии и програми,

очертаващи целите и намеренията за преход към информационно общество в съответния сектор.

Документът "Стратегия за развитие на ИО в Република България" периодично се актуализира и допълва в съответствие с промените на международно и национално равнище.

2. Основни особености на прехода към ИО

2.1. Същност и основни характеристики на ИО

Информационното общество е резултат от промените, предизвикани от използването на новите информационни и комуникационни технологии (ИКТ). Както е определено в Постановление № 40 на Министерския съвет, "информационно общество" е общество с качествено нова структура, организация и обществени отношения, основани на глобалния достъп и използване на информационни и комуникационни мрежи и услуги - без национални, географски или други ограничения, за обмен на информация, на научни, духовни, културни и други постижения.

Основни характеристики на ИО са:

- използване на информационни и комуникационни технологии във всички икономически и социални дейности;
- демасовизиране на социални и икономически процеси - производство на малки серии продукти, сегментиране на пазара, разпадане на част от големите индустриални компании и др.;
- висока заетост в сферата на услугите - над 50 на сто от цялото работещо население;
- непрекъснат процес на квалификация в динамично променящия се свят - образование и самообразование през целия живот;
- нарастване на социалната роля на индивида - промените в характера на труда и управлението повишават отговорността на човека;
- глобализация, икономическа и социална кохезия - създават се условия за изграждане на "общество без граници", елиминиране на фактора "разстояние", за движение към социална еднородност.

2.2. Необходимост от преход към ИО

Преходът към ИО няма алтернатива: въпрос на национален избор е не дали да се изгражда ИО, а начинът и формите на неговата реализация. Преходът към ИО е трансграничен и транснационален процес, в който отделните държави осъществяват своята национална политика.

През последните години развитите в технологично отношение страни - САЩ, страните от Европейския съюз и др. приеха стратегии и програми за преход към информационното общество. Такива документи са разработени и от почти всички страни от Централна и Източна Европа (Румъния, Естония, Унгария, Словения, Латвия, Литва и др.). Тези актове очертават интегрираната рамка за ИО и обхващат ключови области като телекомуникации, научни изследвания и развитие, иновации, конкурентност, малки и средни предприятия, икономическа и социална кохезия, интелектуална собственост, защита на данните, електронна търговия, международни връзки и културен обмен.

2.3. Основни принципи на политиката за ИО

В глобален мащаб са формулирани следните основни принципи на политиката за развитие на ИО:

- подкрепа на конкуренцията;
- насърчаване на частните инвестиции;
- създаване на гъвкава регулаторна рамка;
- предоставяне на отворен достъп до мрежите;
- осигуряване на универсални информационни услуги;
- осигуряване на равни права за достъп до информационните ресурси;
- осигуряване на разнообразие в съдържанието на информацията, включително запазване на културните и езиковите различия;
- признаване на необходимостта от глобално сътрудничество и специално внимание към по-слаборазвитите страни.

При изграждането на ИО България трябва да намери адекватен национален израз за осъществяване на тези принципи.

2.4. Основни цели и приоритети за развитие на ИО

С оглед на глобалните тенденции за развитие на ИО и при отчитане на българските реалности се формулират основните цели, които трябва да се постигнат в процеса на преход към ИО в България:

- разработване и приемане на цялостна правно-нормативна база, правила и процедури, хармонизирани с тези на Европейския съюз, за предоставяне на услуги, за живот и работа в информационното общество;
- осигуряване на всички граждани на равнопоставен достъп до съвременни, ефективни и качествени телекомуникационни и информационни услуги, както и на равни възможности за придобиване на умения за използването им;
- създаване на нова среда на живот и работа чрез широко използване на нови ИКТ в обществената, политическата, икономическата и културната сфера.
- За реализацията на целите за преход към ИО е необходимо да се предприеме следното:
- въвеждане на европейски норми за осигуряване на достъп до информация при гарантиране сигурността на данните и основните човешки права;
- създаване на прозрачна и предвидима правна и регулаторна рамка за предоставяне на услугите на информационното общество за населението и бизнеса;
- привеждане на националната система за стандартизация в съответствие с международните изисквания;
- развитие и обновяване на далекосъобщителната инфраструктура като основа за изграждане на национална информационна инфраструктура;

- предоставяне на телекомуникационни, медийни, мултимедийни и информационни услуги в либерализирана среда, при ясен механизъм за зачитане на правата на хората като граждани и потребители;
- въвеждане на съвременни ИКТ в управлението, икономиката, образованието, културата, здравеопазването, системата за националната сигурност, екологията;
- обновяване на функциите, структурата, продуктите и услугите на администрацията и бизнеса съобразно новите ИКТ и създаване на условия за устойчиво развитие;
- развитие на информационна, комуникационна и аудиовизуална/мултимедийна индустрия в условия на равнопоставеност и лоялна конкуренция;
- създаване на условия за всеобщо образование, непрекъснато и индивидуализирано обучение по ИКТ;
- създаване на висококвалифицирани специалисти по ИКТ;
- развитие на необходимите условия за пълноценно използване на възможностите за трудова заетост в ИО;
- използване на новите ИКТ за запазване на националните традиции, култура и идентичност;
- широко осведомяване и подготовка на обществото за пълноценна реализация в ИО.

2.5. Финансови средства за осъществяване на прехода към ИО

Постигането на целите и реализацията на стратегията се финансират от:

- инвестиции от частния и държавния сектор;
- държавния бюджет;
- общински средства;
- средства по международни програми;
- средства, придобити на основата на двустранни и многостранни договори;
- средства, насочени за нуждите на ИО на специални основания, предвидени в закон, като резултат от целенасочената държавна политика в подкрепа на изграждането на ИО (например отчисления от приватизационни сделки, пренасочване на част от данъка върху печалбата и пр.);
- дарения от български или чуждестранни физически или юридически лица и др.

2.6. Отговорности за осъществяване на стратегията

Координационният съвет по проблемите на информационното общество като специализиран орган към Министерския съвет взема решения на национално равнище. Той следи и съгласува взаимните интереси, потребности и дейности на държавните органи за изпълнението на целите и задачите, поставени в стратегията и в националната програма.

Координационният съвет се подпомага от Комитета по пощи и далекосъобщения (КПД), който осъществява оперативна координация с министерства и ведомства, с представители на обществени организации и институции и с частния сектор. Като държавен орган, отговарящ за административното и техническото обслужване на КС КПД следи, анализира и разпространява информация относно състоянието и тенденциите на международно и

национално равнище във връзка с развитието на ИО, организира и съгласува национални прояви и участието в международни форуми по въпросите на ИО.

В отделните сектори упълномощените държавни органи ръководят и контролират изпълнението на целите и задачите, произтичащи от стратегията и от националната програма за развитие на ИО. Те периодично информират КС за развитието в сектора, за възникнали проблеми и за необходимост от съдействие.

2.7. Роля на държавата, частния сектор и обществеността

Изграждането на ИО изисква специалното внимание на държавните институции. Те трябва да създадат условия за ускоряване на процесите, за активно включване на частния сектор и обществеността при обсъждането на нови нормативни актове, както и за реализирането и контрола. Държавата трябва да предприеме и инициативи от значение за развитието на ИО.

Държавните институции запазват водеща роля при:

- законодателното уреждане на ИО в интерес на обществото и с гаранции за правата на гражданите;
- разработването на политика за стимулиране на значимите дейности, както и при реализирането на проекти с общонационално значение;
- участието в междудържавни споразумения за постигане на унифицирана глобална уредба в информационната сфера и борба с международната престъпност.

Държавните институции трябва да насърчават представителите на частния сектор и неправителствените организации да участват в образователни и разяснителни кампании, за осъществяване на обществен контрол в условията на публичност и прозрачност, както и при непосредственото вземане на решения за развитието на различни области на ИО.

В законодателството и в практиката по прилагането му е необходимо ясно да се очертае тенденцията на оттегляне на държавата от осъществяване на политически контрол върху информационната сфера.

Особено важно е държавата да създаде предпоставки търговските дружества от частния сектор да предприемат действия за:

- изграждане на технологичните основи на ИО;
- активно участие в процеса на стандартизация.

В процеса на преход към ИО е необходимо да се включи цялата общественост и по-специално неправителствените организации и институции. Тяхната роля е в:

- представянето на проекти и участието в публични дискусии на нормативни актове;
- участието в смесени органи с представители на държавните институции и на частния сектор за решаване на значими проблеми на ИО;
- съдействието за осъществяване на образователни проекти и за разясняване на положителните ефекти и рисковете, свързани с приложението на ИКТ;
- предприемането на инициативи за неутрализиране на вредни последици от прилагане на ИКТ;
- осъществяването на обществен контрол върху дейността на администрацията.

3. Правна и регулаторна рамка

Една от основните цели за преход към ИО е създаването на правна и регулаторна рамка за предоставяне на услуги, за живот и работа в новата информационна среда, хармонизирана с тази на Европейския съюз (ЕС).

3.1. Правна уредба

Глобалните предизвикателства пред правото са свързани с обстоятелството, че ИО може да се изгражда на основата на общи правила за всички участници, в условия на толерантност и уважение към националната идентичност и културните различия. В свързания свят съществуващите различия между националните правни системи се преодоляват по пътя на международни споразумения и сътрудничество.

Решения на глобалните въпроси на ИО в свързания свят се търсят в процеса на интегриране на страните от Централна и Източна Европа към ЕС, в работата на Световната търговска организация (WTO), Международния съюз по далекосъобщения (ITU), Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD), Световната организация за интелектуална собственост (WIPO) и Световната банка, както и по пътя на двустранни споразумения.

България, следвайки европейския си избор, подкрепя усилията за изграждане на единна система от правила в обединена Европа, като обръща особено внимание на правната уредба, свързана с:

- достъпа до информация;
- далекосъобщенията;
- електронните медии;
- развитието на Интернет като глобална комуникационна среда;
- услугите за информационното общество;
- електронните подписи;
- сигурността на информационния обмен и защитата на данните;
- защитата на интелектуална собственост;
- компютърните престъпления.

През последната година са приети редица закони, имащи отношение към развитието на ИО, като Закона за далекосъобщенията, Закона за радиото и телевизията, Закона за националната стандартизация, Закона за статистиката, Закона за малките и средните предприятия, Закона за топологиите на интегралните схеми, Закона за марките и географските означения и др.

В процес на обсъждане в Народното събрание са проектите на Закон за достъп до обществената информация, Закон за изменение и допълнение на Закона за авторското право и сродните му права и др.

Министерският съвет изготвя проекти на Закон за защита на личната информация, Закон за високотехнологичните дейности и високотехнологичните паркове и др.

3.1.1. Достъп до информация

В ИО особено важни са механизмите за осъществяване на комуникационните права на гражданите:

- право на свободно изразяване на мнение;
- право на информация;
- право на лична неприкосновеност, включително в информационната сфера.

Законодателството за достъп до информация трябва да предвиди механизмите за реално гарантиране на конституционно предвиденото право на информация на гражданите. Като се очертае обхватът на предвидените от закона тайни, трябва последователно да се прилага принципът "разрешено е всичко, което не е изрично забранено със закон".

При законодателната уредба на правото на информация трябва да се отчетат конституционните ограничения, изрично записани в чл. 41, ал. 1 от Конституцията на Република България. Едновременно с това трябва да се осигурят законови гаранции за защита на конституционните ценности и основните права, посочени в чл. 41, ал. 1 от Конституцията, а именно - правата и доброто име на гражданите, националната сигурност, обществения ред, народното здраве и морал.

При регламентирането на достъпа до информация е важно да се уреди балансът между правото на гражданите на информация и защитата на личната им неприкосновеност в информационната сфера. Личната неприкосновеност и защитата на персоналната информация трябва да бъдат предмет и на отраслова правна уредба в области като здравеопазване, застраховане, трудова заетост и други, както и на МВР и органите на съдебната власт.

С развитието на информационните технологии комуникационните права трябва да получат механизми за тяхното гарантиране независимо от носителите на информация и вида на каналите за информационен обмен. Специално внимание трябва да се отдели на законодателните мерки за защита на комуникационните права на гражданите в електронна среда.

3.1.2. Далекосъобщения

Правната уредба, въведена със Закона за далекосъобщенията, се основава на нов подход, съчетаващ принципите на:

- либерализация на далекосъобщителните услуги чрез ограничаване на държавния монопол, защитавайки потребителите: от 1 януари 1998 г. далекосъобщителният пазар в ЕС е напълно освободен и достъпен за всеки субект, който желае да участва в него; за България пълната либерализация е след 31 декември 2002 г.;
- разделяне на функциите на държавно управление от тези на регулиране на далекосъобщителните дейности.

Правната уредба на далекосъобщенията предстои да се развива, включително на подзаконово равнище, с цел да осигури:

- предвидените в Закона за далекосъобщенията принципи на регулиране;
- прозрачност на процесите на вземане на решения;
- равнопоставеност на операторите без оглед на формата на собственост;
- условия за широко навлизане на частния капитал в областта на далекосъобщенията;

- защита на правата на потребителите на далекосъобщителни услуги;
- отвореност в каталога на предоставяните услуги в зависимост от технологичното развитие.

Възприет е принцип на правен минимализъм в уредбата на далекосъобщенията, което означава да се приема само уредба, абсолютно задължителна за създаването на открита конкурентна пазарна среда в тази област.

При развитието на правната уредба на далекосъобщенията в бъдеще е необходимо да бъде отчетено влиянието на процесите на:

- конвергенция: премахването на границите между далекосъобщенията, електронните медии, информационната индустрия и издателската дейност води до независимост на съдържанието на информационния обмен от средата за пренос, съответно до постепенно изместване на отговорността за контрол върху съдържанието от държавата към индивидуално равнище;
- глобализация: ИО се развива в глобална среда, където държавните граници и географските разстояния постепенно губят сегашното си значение, като нараства необходимостта от международно сътрудничество в областта на регулирането на информационните отношения и стандартизацията за осигуряване на взаимна свързаност и съвместимост.

3.1.3. Електронни медии

Електронните медии в България получават правна уредба по единен начин, без оглед на средата за пренос на радио- и телевизионни програми - чрез ефирна, спътникова или кабелна мрежа за пренос на звук, образ и текст.

Законовата уредба и практиката на органите по прилагането ѝ трябва да са насочени към гарантиране на:

- независимост на електронните медии;
- либерализиране на радио- и телевизионната дейност;
- създаване на условия за лоялна конкуренция и плурализъм на мненията;
- свобода на словото за заетите в електронните медии;
- все по-пълно осъществяване на правото на информация.

За постигане на посочените по-горе цели законодателно се насърчават:

- развитието и утвърждаването на два типа радио- и телевизионни оператори - обществени и търговски, при стриктно спазване на антимонополното законодателство на страната;
- свободата на приемане и препредаване на програми;
- разнообразието на предлаганите услуги и въвеждане и на нашия пазар на интерактивност в областта на електронните медии;
- цифровизацията и прилагането на други съвременни технологии за повишаване на качеството на радио- и телевизионните програми и приемането им;
- професионалната саморегулация в областта на електронните медии.

Следва последователно да се развива законодателството за защита на интелектуалната собственост и борбата с пиратството в областта на електронните медии във връзка с излъчването на закриляни обекти по безжичен път, предаването по кабел, или друго техническо средство, в съответствие с изискванията на Директива 93/83/ЕЕС и новото развитие на общностното право.

3.1.4. Развитие на Интернет като глобална комуникационна среда

Българското законодателство трябва да създаде условия за развитието на Интернет като :

- среда за осъществяване на труд, сделки и финансови трансфери, където участниците да имат гарантирана сигурност и защитена тайна на информационния обмен, а също и сигурни методи за идентификация на страните във всяка транзакция;
- среда за обмен на електронни документи в областта на публичната администрация, на търговски договори и правни актове, като се гарантират целостта и интегритетът на документите, така че да се създава доверие в електронната среда от гледна точка на достоверността и пълнотата на информацията;
- среда за обучение, образование и отдых, като, от една страна, непрекъснато се развиват методи за дистанционно обучение, а, от друга страна, се обогатяват техниките за самоконтрол и родителски контрол върху съдържанието на информацията с оглед защита на децата и младежта от прояви на порнография, расизъм, насилие и информация в конфликт с националните закони и култури.

За постигане на посочените по-горе цели трябва да се осигури:

- законосъобразно използване на глобалната мрежа в интерес на развитието на гражданското общество и реализиране на правата на гражданите;
- точно и изчерпателно определяне на ограниченията, свързани със съдържанието на информацията, за защита на националната сигурност, интересите на децата и младежта и на други основания, изрично посочени в Конституцията;
- допускане на възможност за използване на криптографски техники без ограничение;
- свободен внос и износ на комуникационни технологии, включително криптографски средства;
- гарантиране сигурността на информационния обмен от гледна точка на личната неприкосновеност;
- гарантиране на интелектуалната собственост върху произведенията в глобалната мрежа.

В съответствие с изследванията и обсъжданията в рамките на Европейската комисия и Съвета на Европа за предотвратяване разпространението на незаконно и вредно съдържание по мрежата е важно в страната да се създаде ефективен механизъм за саморегулиране на Интернет. Необходимо е да се поощрят обществените организации и сдружения, производителите и доставчиците на услуги да предприемат мерки за:

- развитие на програмни и технически средства, с помощта на които работодателят или родителите могат да определят "опасните" по техните критерии области и да забранят достъпа до тях за своите служители или деца, при пълното зачитане на конституционните права на гражданите;

- въвеждане, в съответствие с международната практика, на механизми за оценка и самооценка на съдържанието на новите информационни услуги;
- създаване и подкрепа на национални потребителски "горещи линии" против вредното и незаконно съдържание и осъществяване на сътрудничество в международен план;
- подготовка на кодекси за поведение при използването и предлагането на новите информационни услуги на публично достъпни места и в обществени и частни институции.

Законодателната уредба на Интернет следва да се създава при спазване на принципа на правния минимализъм. Необходими са и ясни правила за управлението на Интернет на територията на България, включително за принципите на получаване и закрила на имена на домейни.

3.1.5. Услуги на информационното общество

Постепенно, последователно и еднообразно, в съответствие с Директива 98/48/ЕС, трябва да се създават основите на правната уредба на "услугите на ИО" като единна дейност, която обхваща съществуващите и създаващите се нови типове услуги, предоставяни на разстояние, с електронни средства и по индивидуална заявка на потребителите. Такива са например:

- професионалните услуги, предоставяни по телекомуникационен път от адвокати, брокери на недвижими имоти, застрахователни, осигурителни и търговски дружества и др.;
- интерактивни форми за развлечение като видео по заявка, компютърни игри онлайн и др.;
- електронни библиотеки;
- електронна търговия, финансови трансфери;
- електронен нотариат;
- дистанционни образователни услуги и др.

Принципът за свободно движение на стоки и услуги е необходимо да се прилага и за "услугите на ИО" с оглед включването на България в единния либерализиран европейски пазар.

Съществена част от "услугите на ИО" са електронната търговия и електронното банково дело. Те обхващат различни действия напр. оферти, сключване на договори и едностранни правни сделки и пр., чиито правни последици следва да се приравнят на последиците на класическите сделки. Необходимо е чрез съответна законодателна уредба да се гарантира, че интересите на различните субекти не са застрашени от употребата на новите информационни технологии.

Поради бързото развитие на електронната търговия трябва да се създаде законодателство за защита на потребителите (при т.н. мними волеизявления, условията по оттегляне на оферти и публични предложения и пр.).

Поради трансграничния характер на електронната търговия следва да се обърне специално внимание на международноправните аспекти на проблематиката.

3.1.6. Електронни подписи

Правната уредба на електронните подписи трябва да се развива в съответствие с нормите на ЕС чрез възприемане на ограничен кръг правила относно сигурността на информационния обмен и отговорността на участниците в него. Уредбата трябва да позволява идентифициране на страните по еднозначен начин, да гарантира целостта и достоверността на съобщенията в мрежата. Съществени елементи, подлежащи на правна уредба, са:

- отговорността на участниците в информационния обмен;
- еднаквото значение на електронните подписи с установените в практиката досега форми за идентификация на страните;
- технологично-неутрална уредба на електронните подписи без оглед на конкретните методи за осъществяването им;
- определяне на "удостоверяващи органи" - трети лица за страните, използващи електронните подписи, които могат да потвърдят "ключа" на разменяното между страните кодирано съобщение;
- международно сътрудничество за взаимно признаване на сертифицирането на двустранна или многостранна основа.

Законодателната уредба трябва да насърчава електронната търговия и услугите на ИО, като даде отговор на въпроси като:

- дали изразеното волеизявление има правна стойност;
- дали положеният електронен подпис удовлетворява изискванията на правото;
- дали подписаният с електронни подписи документ представлява доказателствено средство пред съда.

3.1.7. Сигурност на информационния обмен и защита на данните

Успоредно с развитието на технологиите за ефективна защита на тайната на кореспонденцията и информационната неприкосновеност на потребителите на мрежите трябва да се развиват и правните средства за защита на данните.

Криптографските методи трябва да се използват свободно и в интерес и в защита на личната неприкосновеност. Доколкото криптографията не е оръжие, а технология, която допуска данните да се представят в нечитаем за масовата публика вид и по този начин може да се защитава тайната на медицинска, финансова и друга информация, трябва да се обсъди възможността за отпадане на ограниченията относно криптографски софтуер от международните споразумения за контрол върху сделките с оръжие и/или със стоки с двойна употреба.

Законодателството за защита на личните данни на гражданите е съществена част от правната уредба на ЕС като област без вътрешни граници и е приоритет в законодателната дейност.

Законът за защита на личната информация ще създаде необходимата нормативна основа за гарантиране неприкосновеността на частния живот на лицето, правата и задълженията му в информационен план чрез:

- регламентиране на начините за събиране, управление и ползване на персонална информация;
- контрол от индивида на верността на информацията за него;
- закрила на личните данни срещу случайно или неоторизирано разрушаване, случайна загуба, както и срещу неоторизиран достъп, промяна или разпространение;
- свободно движение на данни в среда на развито ИО чрез развитие на средства за кодиране на информацията и защита на информационните бази;
- трансграничен пренос на персонална информация;
- недопускане събирането на лични данни, отнасящи се до раса, политически възгледи, религиозни или други вярвания, здравето и сексуалния живот на лицата.

3.1.8. Защита на интелектуалната собственост

Напредъкът в информационните технологии направи възможно обектите на авторското право да бъдат възпроизвеждани цифрово със сравнително несложни технологии и да бъдат разпространявани по телекомуникационен път.

Въпреки тенденцията към свързан свят, в областта на правата върху обекти на интелектуална собственост в ЕС все още липсва единно пазарно пространство. Хармонизирането на националните законодателства на европейските страни в тази област е в сравнително ранен етап. В изпълнение на Европейското споразумение за асоцииране на България трябва да се има предвид, че:

- правата на интелектуална собственост по регламентите, директивите и други актове се признават само на граждани от страни на ЕС, които условно се наричат граждани на ЕС, а правата на българските граждани в ЕС се признават само по хармонизираното национално законодателство на съответната европейска страна;
- няма взаимност за правата на тези "европейски граждани" с българските граждани;
- приближаването и хармонизацията са по-скоро подготовка, чиито резултати ще се постигнат, когато България получи пълноправно членство.

Технологичните нововъведения поставят за решаване въпроси като:

- **права върху имена на домейни** - съществени за правото на интелектуална собственост са възможностите за използване като имена на домейни на търговски марки или други закриляни обекти, режимът на заявяване, регистриране (пред частна агенция) и, признаване (глобално), както и други проблеми, чиято правна уредба липсва или има смисъл да се актуализира;
- **права върху софтуер** - според ЕС и Световната организация за интелектуална собственост (СОИС) българското законодателство за закрила на софтуера е в съответствие с Директивата за правната закрила на компютърните програми 91/250/ЕЕС и със световните тенденции. Най-новото развитие на технологиите в тази област и приложението им в глобалните мрежи изправят българския законодател пред нерешени и в глобален план въпроси като авторскоправната закрила на хипервръзките, хипертекстовете и др.;

- **права върху бази данни** - авторскоправната закрила на базите данни следва да е в съзвучие с европейските и световните тенденции;
- **права върху топологиите на интегралните схеми** - като законовата уредба за закрила на топологиите на интегралните схеми уточнява правилата за разрешеното свободно използване на този обект.

3.1.9. Компютърни престъпления-

Информационното общество е съпроводено и със специфични негативни явления - компютърни престъпления и престъпления в електронна среда.

Компютърните престъпления са престъпления по отношение на мрежи и комуникационни системи, като:

- незаконен достъп до информация;
- увреждане на данни;
- заличаване на записи за задължения и съответно неоснователно обогатяване;
- ползване на услуги без заплащане;
- злоупотреба с информационни системи и др.

Увеличават се престъпленията, за които телекомуникационните мрежи са благоприятна среда, като:

- порнография, насилие, расова дискриминация;
- пране на пари;
- организиране на общественоопасни действия - атентати, производство на експлозиви и др.

Необходимо е да се въведат ефективни наказания за подобни престъпления, които да са приложими и при трансграничните мрежи. Във връзка с това трябва да се оцени доколко съставите на "конвенционалните" престъпления могат да се прилагат и за новите комуникационни среди, като се има предвид, че наказателното право не се прилага по аналогия.

С оглед на конвергенцията на информационните технологии и телекомуникациите е необходимо да бъдат въведени **промени в наказателнопроцесуалното право** за привеждането му в съответствие с възможностите на информационните технологии. Като важни проблеми пред законодателя следва да се посочат проследяването на извършителя на престъплението (поради възможен трансграничен характер на информационния обмен), идентифицирането му и определянето на приложимото право.

В областта на наказателнопроцесуалното право е необходимо да се ревизират ефективността и приложимостта на стандартни процедури като оглед и обиск, конфискуване на вещи и телефонно подслушване. За целта е необходимо:

- да се развият процедурите и техническите методи за обработка на електронни доказателства по начин, осигуряващ тяхната съвместимост между държавите. Разпоредбите на наказателнопроцесуалното право относно доказателствата, отнасящи се до традиционните документи, по сходен начин трябва да се прилагат и към данни, съхранявани в компютърна система;

- да се предприемат мерки, за да се сведат до минимум негативните последици от използването на криптографията при разследването на престъпления, без да се засяга нейната законосъобразна употреба;
- да се създават специализирани поделения за разследване на престъпления, за които са необходими специални познания в областта на информационните технологии. За целта са необходими учебни програми за лицата, които се занимават с наказателно преследване;
- да бъдат на разположение бързи и подходящи процедури и системи за връзки, съобразно които следствените органи да могат да изискват от чуждестранните органи незабавно да събират доказателства. В този смисъл е необходимо да се актуализират съществуващите договори за правна помощ.

3.2. Основни принципи на регулирането

Регулирането в условията на ИО трябва да се ориентира към:

- защита на лоялната конкуренция;
- защита и насърчаване на демократичните обществени ценности;
- съобразяване с нуждите на потребителите като граждани и клиенти.

3.2.1. Създаване на правила за лоялна конкуренция

Политиката за защита на конкуренцията трябва да отчита рисковете от доминиране на пазара. Следва да се предотврати създаването на монополен контрол върху достъпа на всеки етап от обществените комуникации, като същевременно се избягва висока концентрация на собственост.

С оглед гарантирането на плурализма следва да се разширяват принципите на обществените услуги в радиото и телевизията и в други информационни услуги. Правото да се предлагат услуги трябва да бъде доразвито в контекста на отговорностите за обществени услуги.

3.2.2. Защита и насърчаване на демократичните обществени ценности

Необходимо е да се въведат надеждни форми на саморегулиране, включително професионални етични кодекси. Това е особено важно във връзка с въпросите за съдържанието на информацията в глобалната мрежа, където следва последователно да се ограничават формите на държавна намеса и контрол върху съдържанието.

3.2.3. Съобразяване с нуждите на потребителите като граждани и клиенти

Обществено задължение е да се предотврати възможността социални групи да бъдат изключени от достъп или участие в ползването на новите информационни услуги. Поради това основна цел на регулирането е да се осигури достъп за всички до услугите и до технологиите при равни условия и приемлива цена.

При въвеждането на новите информационни технологии и услуги специално внимание следва да се обръща на политиката на формиране на цените и тяхното отражение върху потребителите.

3.3. Стандартизация

Националната система по стандартизация трябва да бъде пригодена към ИО. Налагат се не корекции, а огромни промени, които се очаква да бъдат направени в изпълнение на Закона за националната стандартизация, а именно:

- премахване на задължителността на стандартите извън регулираната област, така че да се гарантират свободен избор и многообразие на техническите решения, без да се пречи на конкуренцията;
- осигуряване независимост на националните стандартизационни органи, т.е. премахване на доминиращата роля на държавата в управлението на дейността по стандартизация;
- поставяне на организацията и управлението на стандартизацията на широка обществена основа, гарантираща равноправно участие на всички заинтересувани лица;
- осигуряване на по-тясно взаимодействие на националните органи по стандартизация с международните и регионалните организации чрез участието на български специалисти и организации в дейността на техните работни комитети и чрез координиране на усилията по създаване и въвеждане на съответните стандарти;
- опростяване на процедурите и възприемане на международните и регионални стандарти за национални, за да се осигурят необходимата глобализация и съвместимост на инфраструктурите и техническите системи.

Стандартизацията е свързана със **сертификацията и акредитацията**. Затова е необходимо да се създаде съвременна система за изпитвания и сертификация, а системата за акредитация да послужи като основа за взаимно признаване на протоколи от изпитвания и сертификати в Единния европейски пазар.

Липсата на нормативна база е пречка за развитието на доброволната сертификация на съответните продукти. Тя създава и технически пречки в търговията с тези продукти на българския пазар и поставя в неравноправно положение вносителите, чиито продукти съответстват на европейските директиви и на хармонизираните с тях стандарти.

Съществуващият механизъм за оценяване на съответствието на продуктите с изискванията към тях определя държавата като единствен и пряк изпълнител на това оценяване (почти изключително чрез разрешителни и регистрационни режими). Това е в разрез с "Новия подход" на ЕС, предвиждащ свободен режим на базата на декларирано от производителите съответствие, оценено от първа или от трета страна.

Взаимното признаване на органи за сертификация ще позволи изгражданите от МСП системи за управление на качеството съгласно БДС/ISO 9000 да бъдат сертифицирани от български органи.

Ведомствата следва да преразгледат, всяко във своята област, нормативните актове, съдържащи изисквания, и хармонизираните с тях стандарти.

Само чрез ясно дефиниране на т. нар. "регулирана област", в която държавните органи чрез технически разпоредби създават обосновани ограничения в търговията, ще може да се регламентира по възприетия в ЕС начин взаимната връзка между нормативни актове, съдържащи изисквания и свързаните с тях стандарти. Така лесно ще се премине към доброволност при прилагането на националните стандарти.

Във връзка с това трябва да се ускори преразглеждането и да завърши прегледът на съществуващите задължителни стандарти в областта на информационните и комуникационните технологии.

В **законодателен аспект** новият Закон за националната стандартизация осигурява правната рамка и прехода към европейския модел за стандартизация, т.е. тя да премине в ръцете на обществен орган - юридическо лице от частното право.

Едновременно с това е необходимо приемането на Закон за техническата безопасност на индустриалните продукти, който да създаде рамков механизъм за въвеждане на директивите от т.нар. "Нов подход".

Новата нормативна рамка на стандартизацията създава условия за въвеждането у нас на международни и европейски стандарти.

В **организационен аспект** е необходимо създаването на обществен орган по стандартизация и поетапното прехвърляне на пълномощия и отговорности за организиране и провеждане на националната стандартизация на основата на новата правна рамка.

В законодателната уредба на възлагането на държавни поръчки следва да се предвидят разпоредби относно задължителното позоваване и прилагане на национални, европейски и международни стандарти или публично достъпни спецификации (PAS) при търгове за изграждане на информационни и комуникационни инфраструктури и системи. Като база могат да послужат резултатите от европейските инициативи EPHOS, Euromethod, ISIS и SPRITE-S2.

Необходими са и **конкретни практически действия**, които биха способствали за прехода към ИО:

- създаване на пълнотекстова база данни за българските стандарти, което ще позволи интегриране с информационните системи на европейските органи по стандартизация;
- осигуряване на финансиране по линия на регионалната програма PRAQ за по-широко участие на български специалисти в областта на ИКТ в работата на европейските организации по стандартизация;
- съставяне на дългосрочна програма за конференции, семинари, кръгли маси и други форми за информиране на бизнессредите, специалистите по стандартизация и други заинтересувани за текущото изпълнение на задачите в областта на създаването на ИО в Република България и за прилагането на стандартите в тази област;
- разработване на демонстрационни проекти, които да послужат за пример и база за прилагане на стандартите и технологиите в ключови области с повишен интерес, например в далекосъобщенията, транспорта, телематиката, мултимедията, електронната търговия и др.;
- разработване на пилотни проекти за взаимна връзка между отделни мрежи с бази данни - първоначално в национални рамки, а след това на двустранна и регионална основа; може да се започне с редуцирани пилотни проекти за IDA (Interchange of Data between Administrations);
- стандартизиране на интерфейсите при отчитане на особеностите на българската далекосъобщителна мрежа;
- оказване на съдействие от страна на КПД и Държавната комисия по далекосъобщения (ДКД) на националните оператори при оценката на мрежовите

далекосъобщителни интерфейси в страната и привеждането им в съответствие с европейските стандарти;

- въвеждане на стандартите, свързани с предоставяне на отворени мрежи, с оглед на съответните директиви;
- съставяне на национална програма за разширяване обхвата на българските изпитвателни лаборатории в областта на ИКТ и привеждане на материално-техническата им база в съответствие със съвременните изисквания; така ще се гарантира тяхната акредитация и международно признаване;
- използване на резултатите от общоевропейските инициативи в областта на стандартизацията, свързана с информационното общество – CEN/ISSS (CEN/Information Society Standardization System), TIPHON на ETSI, ICTSB –Information and Communications Technologies Standards Board – на CEN, CENELEC и ETSI, както и на работата на индустриалните форуми и консорциуми в тази област;
- отчитане на резултатите от изпълнението на специалните международни и европейски програми в частта им относно стандартизацията при съставянето на програмите по стандартизация във въпросната област (например програмите ACTS, EUKIOSK, UNITEL, EUROMED - в областта на далекосъобщителните технологии; SOCRATES и LEONARDO - в областта на дистанционното обучение, EUROCONTROL - в областта на въздушния трафик; STEP - за обмен на информация във всички видове производствени процеси; CAFE - в областта на електронната търговия; I3 - в областта на интелигентните информационни интерфейси, и др.).
- въвеждане на стандартите за електронен обмен на данни UN/EDIFACT.

Необходимо е да продължи и да се ускори въвеждането на стандартите и спецификациите на европейските организации по стандартизация - CEN, CENELEC и ETSI, както и на международните органи - ISO, IEC и ITU, като нормативна основа за изграждане на ИО у нас. Законът за далекосъобщенията създава предпоставки за регламентиране от европейски тип, включително за оценяване на съответствието и свързаната с него нотификация на органи и стандарти в съответствие с европейските изисквания.

4. Комуникационна инфраструктура и услуги

Модернизацията и разширяването на съществуващите мрежи, въвеждането на нови технологии и услуги, цифровизацията и развитието на интелигентните мрежи са от съществено значение за прехода към ИО. Особено важно е при регулирането на новите комуникационни пазари да се създаде благоприятна среда за развитието на частната инициатива. Тя ще доведе до нови телекомуникационни и медийни услуги и до разширяване на избора за потребителя. Едновременно с това трябва да се предприемат мерки за защита на потребителите и на обществото като цяло.

4.1. Далекосъобщения

Основните цели и насоки на реформата в далекосъобщенията са заложили в приетата през 1998 г. от Министерския съвет "Секторна политика в далекосъобщенията на Република България". В документа са набелязани и приоритетите на сектора във връзка с развитието на ИО. Особено внимание се обръща на:

- **изграждане на ясна и стабилна регулаторна рамка**, която да създаде привлекателни условия за инвестиране в далекосъобщителния сектор,

равнопоставеност на всички участници на пазара на далекосъобщителни услуги, както и структури и правила на поведение, осигуряващи лоялна конкуренция;

- предприемане на мерки за **развитието на регулаторните постановки и наредби**, особено в областта на тарифната политика, стандартизацията, взаимното свързване на мрежи, както и на лицензионните режими.

Развитието и обновяването на далекосъобщителната инфраструктура е от особена важност за ИО. Необходимо е да бъдат създадени предпоставки и да се стимулират частният сектор и телекомуникационните оператори да предприемат дейност за:

- разширяване и модернизиране на националната съобщителна инфраструктура, в това число използване на нови съвременни технологии за спътникови и мобилни комуникации и в мрежите за предаване на данни;
- изграждане на високоскоростна преносна среда на основата на широколентови технологии;
- развитие на кабелни разпределителни системи като среда за разпространяване на аудиовизуални произведения и предлагане на интерактивни мултимедийни услуги;
- изграждане на административно-управленска информационна мрежа, на мрежи за електронна търговия и дистанционно банково обслужване, на образователна мрежа, както и за реализиране на проекти в областта на транспорта, здравеопазването и др.

За да се изгради единна модерна национална телекомуникационна инфраструктура, трябва да се **дефинират прецизно мрежовите интерфейси и архитектури** на базата на европейски или международни стандарти, както и да се осигури високо ниво на сигурност и защитеност на информацията.

Необходимо е да се обърне внимание на оптимизирането на кабелните системи по отношение на цифровото пренасяне и осигуряването на достатъчно пространство за отделните конкуриращи се услуги. **Изграждането на унифицирана цифрова инфраструктура в абонатната мрежа** е важно, за да не се допускат специфични крайни устройства при абоната за всяка отделна услуга.

Развитието на телекомуникационната инфраструктура трябва да съдейства да бъде **преодоляна непривлекателността на отдалечени и слаборазселени райони** чрез свързването им към информационните магистрали. Много важна е ролята на регулатора, който трябва:

- да създаде условия за лоялна конкуренция за новите компании чрез равнопоставени тарифи за свързване на мрежите, както и да ускори въвеждането на нови тарифи, които да стимулират локалните оператори при изграждане на местната инфраструктура;
- комплексно да реши проблема с честотното осигуряване на радиосистемите за безжичен фиксиран абонатен достъп, както и да поощри проекти със съвременни локални безжични комуникации, особено извън големите населени места и в места с ниска плътност на абонатите и със сложни теренни условия.

Предлагането на широк набор от съвременни телекомуникационни услуги е главната цел в сектора. Необходимо е да се създадат условия и да се предприемат мерки за:

развитие и подобряване качеството на телекомуникационните услуги и използване на възможностите на цифровата техника за предоставяне на допълнителни услуги, както и на услуги с добавена стойност;

въвеждане на нови дистрибутивни, интерактивни и мултимедийни услуги, базирани на високоскоростна или алтернативна преносна среда до абонатите;

свободно предоставяне на наети линии и съоръжения с добре дефинирани интерфейси и при приемливи тарифи.

Особено важно е включването в програми на Европейския съюз и осъществяване на пилотни проекти, свързани с прехода към ИО. Затова е целесъобразно да се използват по-пълноценно възможностите на **проекта на Програмата ФАР "Въвеждане на алтернативни модели за телефонизация на рядконаселени области"** за изграждане на местни мрежи на база кабелни разпределителни системи, изграждане на елементи на преносната среда за собствени нужди, създаване на телецентрове, както и развитие на фиксирани мобилни комуникации.

4.2. Универсална и обществена услуга

Една от основните цели при развитието на ИО е да се осигури на всички граждани равнопоставен достъп до съвременни, ефективни и качествени комуникационни и информационни услуги на приемливи цени.

Като първа стъпка към осъществяването на тази цел е необходимо да се подготви **политика за универсалната услуга и за обществената услуга**, съобразена с директивите на Европейската комисия и с тенденциите за тяхното изменение с оглед на конвергенцията на медиите и телекомуникациите. Основен принцип на тези документи трябва да бъде **ясното разпределяне на отговорностите между частния и обществения сектор**.

Досега универсалната услуга и универсалният достъп са били предмет на телекомуникационната политика, а обществената услуга - предмет на радиоразпръскването и на печатните издания. Сега в неизбежния контекст на конвергенцията в медийния сектор и двата вида политика трябва да се разширят, навлизайки все повече взаимно в своите територии.

Политиката за универсалната и обществената услуга трябва да съответства на необходимостта от услуги на всеки гражданин и потребител, осигурявайки му:

- основни частни и обществени комуникационни връзки (чрез тях се гарантира участие в обществото и в обществения живот изобщо);
- обществена информация и комуникация (така се дава възможност на хората да действат като граждани, познаващи закона и способни да участват в демократичното общество);
- здравна комуникация и информация (налага се по жизненоважни причини и включва спешни услуги);
- образователна информация и комуникация с фокус на взаимната връзка между образование, участие и способност за създаване на работа.

Универсална услуга

Преди пълната либерализация в телекомуникациите особено важно е в **нормативен акт за универсалната услуга** да се определят обхватът, конкретни изисквания за качеството и приемливи цени, специални тарифни схеми и преференциални тарифи, въвеждане на детайлизирано таксуване и други допълнителни услуги, произтичащи от Директива 95/62/ЕС, изменена с Директива 98/10/ЕС.

Важно е да се обмислят **перспективите за разширяване на универсалната услуга** и да се поставят реални приоритети, така че всяко домакинство и компания да имат достъп до информационните магистрали.

Като **първи етап** е необходимо да се осигури всеобщо предлагана услуга, определена в Закона за далекосъобщенията като "услуга с определено качество на предоставянето ѝ, с възможност за достъп за всеки потребител независимо от географското му местоположение и предлагана на достъпна цена. Всеобщо предлагана услуга е обикновената телефонна услуга, предоставяна чрез фиксираната телефонна мрежа".

Понастоящем като важен аспект на всеобщо предлаганата услуга се разглежда **общественият достъп до обикновената телефонна услуга** чрез обществени телефони, работещи с монети или карти, разпръснати по цялата територия на страната и монтирани на подходящи места, които осигуряват безплатен достъп до националните услуги за спешна помощ.

Обществена услуга

Обществената услуга обслужва специфичните нужди от информация и комуникация на дадено общество, т.е. обществения интерес. Тя е особено подпомагана и защитавана от правителствата и другите обществени институции в сферата на социалните услуги, обществената информация, образованието и здравеопазването.

От особена важност е да се разработи отделна **обществена информационна политика за обхвата на тези услуги**, така че да се създаде възможност в информационното общество да участват и по-малко заможните хора и хората с физически затруднения.

Като първа стъпка за провеждането на тази политика трябва да бъде осигурен **достъп до основни информационни услуги на обществени места** като библиотеки, читалища, училища, клубове и др. Тези места могат да послужат като база за създаване на центрове на знанието, подпомагащи достъпа до новите технологии и усвояването на необходимите за тях умения. Това може да стане чрез публичен достъп до компютърни и комуникационни ресурси. Специално внимание трябва да бъде обърнато на достъпа до мрежите и услугите на хора с увреждания.

4.3. Интернет

Интернет като динамично развиваща се глобална мрежа играе ключова роля в развитието на световните комуникации и се явява както символичният, така и прекият двигател на конвергенцията. По своята същност Интернет представлява мрежа от мрежи, свързани на отворен принцип, използващи Интернет протокол (IP), обикновено преминаващ през предавателните свързващи линии, наети от телекомуникационните оператори. Интернет протоколът е пример за независимостта на съвременните приложения и услуги от инфраструктурата, която ги пренася. Разработен като мрежов протокол за Интернет, IP е способен да маршрутизира и транспортира всички елементи на мултимедийна услуга и дава

възможност за доставка до потребителите както на съществуващите услуги (електронна поща, видео, глас), така и на съвършено нови услуги (например World Wide Web).

Отчитайки спецификата на Интернет, както и международните постановки и тенденции за развитието на мрежата и предоставянето на услуги, е необходимо компетентните държавни органи да създадат предпоставки за развитието на Интернет технологии в България.

Особено внимателно трябва да се подхожда към регулирането на Интернет базираните услуги, така че да не се създадат регулаторни пречки за по-нататъшното развитие на конкурентен пазар на Интернет услуги в страната. Едновременно с това е необходимо да се стимулира използването на възможностите, които предлага вече изградената у нас цифрова телекомуникационна инфраструктура за осигуряване на високоскоростен достъп до Интернет и качествени услуги за потребителите на приемливи цени.

Основни приоритети за развитието и използването на Интернет са:

- създаването на подходяща инфраструктура, отговаряща на световните изисквания, както и осигуряването на по-широки честотни ленти;
- насърчаването на широко използване на мрежата, конкуренция между доставчиците на Интернет услуги и комерсиализация на услугите с помощта на съответни правни и финансови механизми;
- утвърждаването на Националната академична информационна мрежа като основа за развитие на обучението и изследователската дейност; част от разходите могат да се поемат от държавата;
- популяризирането на възможностите на Интернет у нас чрез медиите и пресата, както и организирането на демонстрации;
- представянето на каталожни данни и информация за публично ползване от мрежата; нужно е отделните институции да създадат организация за това;
- осигуряването на защита от несанкциониран достъп в съответствие с международните стандарти.

5. Национални приоритети по области

5.1. Управление

Стратегията за изграждане на модерна административна система на Република България определя основните цели и цялостното виждане на българското правителство за създаване на ефективна държавна организация, като се обръща внимание на:

- ролята и значението на постоянната комуникация на правителството с гражданите и с техните организации в гражданското общество;
- необходимостта от внедряване на съвременни информационни и комуникационни технологии в дейността на администрацията и обслужването на гражданите и юридическите лица.

В процеса на преход към ИО е особено важно обществената информация и услуги да станат широко достъпни за гражданите по електронен път. Това е свързано с доближаване на администрацията до гражданите. Основните задачи в тази насока са:

- въвеждане на съвременни информационни технологии в управлението;

- изграждане на единна информационна и комуникационна среда;
- изграждане на единна информационна система за националния кадастър.

Развитието на ИО изисква също така модернизиране на системите в областта на сигурността и отбраната, както и компютъризация на съдебната система.

Непрекъснатото наблюдение и събиране на статистическа информация за развитието е от особено значение за управлението, за да се определят по-ясно приоритетите и проблемите в процеса на преход към ИО.

5.1.1. Въвеждане на съвременни информационни технологии

Въвеждането на ИКТ в администрацията допринася за:

- увеличаване на информационната й обезпеченост и възможността за взимане на по-ефикасни управленски решения;
- подобряване на качеството и увеличаване на спектъра на предоставяните административни услуги на гражданите и юридическите лица;
- въвличане в диалог по електронен път на гражданите, заинтересуваните общности и обществото като цяло и получаване на ефективна обратна връзка.

За да се премине към **безхартиен информационен обмен** при използването на новите ИКТ, е необходимо:

- администрацията да предостави възможности за телекомуникационна връзка с гражданите и стопанските организации, по която те да обменят информация от работните места или домовете;
- законодателно да се уреди правната сила на електронния документ и на електронния подпис и да се премахнат правните бариери пред електронния обмен на документи с официален характер;
- органите на администрацията да организират електронни справочници за издаваните от тях актове, както и за структурата, правомощията и адресите на отделните звена, за предлаганите от тях услуги, календар на задълженията на гражданите и др.;
- да бъдат създадени електронни версии на официалните издания на държавата, като се уреди правната сила на официалните носители на правна информация.

Новите ИКТ създават възможност и за **по-ефикасни комуникации и обмен с европейските институции** в процеса на подготовка на България за членство в ЕС. Затова е нужно да се създадат специализирани бази данни, отразяващи дейностите на институциите по подготовката на страната за членство, както и да се изградят ефективни телематични връзки със съответните институции на ЕС.

Като цяло развитието на ИО трябва да способства за **хармонизиране на отношенията между администрацията, населението и бизнеса** и за нарастване на демократичния контрол на обществото върху управлението на страната.

Особена роля в това отношение има **местната администрация**. Затова е важно да се осигури:

- пълноценно функциониране на административно-техническите механизми на местната администрация;

- информационно обслужване на взаимодействието й с държавната администрация;
- координация и контрол върху дейността на общинските търговски дружества;
- анализ, планиране и прогнозиране на развитието на общините.

За да се предостави точна и актуална информация на гражданите за административната, стопанската, териториално-устройствената, комуналната, социалната и други сфери, е необходимо да се стимулира създаването на:

- специализирани приложения в помощ на местната администрация;
- географски информационни системи на общинско равнище, притежаващи аналитични и картографски функции, които съдържат данни за почви, недвижими имоти, пътна мрежа, комуникационна мрежа на инженерните съоръжения, електро- и топлозахранване, водоснабдяване и канализация, телефонизация и др.

При въвеждането на ИКТ в администрацията е важно да се **оптимизира механизмът на обществените поръчки**, за да се премахне корупцията. Необходимо е чрез прилагането на механизма за обществените поръчки да се осигури:

- равен достъп и национален режим за продуктите, услугите и доставчиците спрямо всички правни разпоредби, процедури и практики, свързани с възлагането на обществени поръчки, в съответствие с изискванията на Споразумението на WTO за обществени поръчки;
- прозрачност и краткосрочност на процедурите за търгове, конкурси и пряко договаряне;
- ясно разграничаване на отделните видове поръчки и регламентиране със закон на различията в процедурите по възлагане съобразно тяхната специфика;
- определяне на различни прагове в стойността на поръчките, над които задължително ще се изискват процедури на конкурс или търг и обвързване на праговете с тези, свързани с международни споразумения, по които Република България е страна;
- огласяване на обществените поръчки и достигане на информацията до най-широк кръг от потенциални участници, включително чуждестранни изпълнители;
- определяне на стратегически доставчици за определени дейности и унифицирано оборудване на звената на публичната администрация.

5.1.2. Единна информационна и комуникационна среда

Необходимо е да бъде разработена **държавна политика за единен подход при изграждането на национални информационни системи** като част от национална информационна инфраструктура. Министерският съвет изготвя Единен акт за принципите и унифицираните стандарти за дейност във всички звена на публичната администрация. Този документ трябва да гарантира независимостта на отделните институции при развитието и използването на системите, както и на съдържанието на информацията, при спазване на общи стандарти, типово оборудване, функционални процедури и входно-изходни форми на информационните потоци.

Осъществяването на единна интегрирана информационно-управленска среда е свързано с изграждането на информационна и комуникационна инфраструктура на администрацията и

прилагането на съвременни ИКТ в различни сфери: финанси, промишленост, селско стопанство, кадастър и поземлена регистрация, статистика, стандартизация, концесии и т.н.

Основни характеристики на инфраструктурата на единната информационна среда са:

- автоматизиране на дейността по извличане и предаване на данни между свързаните информационни фондове и създаване на възможности за нови връзки в рамките на интегрирана комуникационна среда - създаването на тази среда предоставя възможност на управленските равнища постепенно да овладеят и други нива на стандартизиране и интеграция на средата, възможност за работа в GroupWare, възможност за динамичен анализ на данни и др.;
- осъвременяване на начина и средствата за събиране и актуализация на първичните данни при работа с граждани и юридически лица - въвеждане в употреба на основата на развита комуникационна среда на съвременни средства за автоматизирана идентификация на физически и юридически лица на базата на нови електронни носители (например лазерни, чип, магнитни или комбинирани карти и др.);
- създаване и провеждане на активна информационна политика с цел осигуряване на отвореност и прозрачност на процеса на изграждане на модерна административна система на Република България, осигуряване на съвременни начини за достъп до публичната информация;
- преминаване на качествено нов принцип на предоставяните административни услуги за граждани, юридически лица и фирми, използвайки съвременните постижения в областта на информационните технологии (например електронни регистрации, справки, попълване на декларации и т.н.);
- осигуряване на надежден и бърз достъп до големите световни информационни системи с оглед интеграция на съществуващите и развиваните системи с тези на други държави.

Основна цел е изграждането на инфраструктурата на единна информационна среда, осигуряваща комуникация и обмен на данни между всички органи на държавната власт и техните администрации. Провежданата активна информационна политика трябва да осигури отвореност и прозрачност на процеса на изграждане на модерна административна система на Република България, което е съществено необходима част за присъединяването ни към Европейския съюз и изграждане на информационното общество.

На различните етапи на изграждане на единна информационна и комуникационна среда, които се конкретизират в Програмата за прилагане на съвременни информационни и управленски технологии в администрацията, разработена от Програмния съвет към Министерския съвет, е необходимо да бъдат достигнати следните цели:

- разработване на приоритетите за развитие на информационно-управленски технологии за нуждите на администрацията;
- изграждане на информационна и системна среда за функциониране на съществуващите и новосъздадените информационно-управленски технологии в администрацията;
- решаване на въпросите за надеждността и защитата на информацията в информационно-управленски технологии на администрацията;
- определяне на начина на взаимодействия между различните автоматизирани информационни системи и комуникационни мрежи в администрацията,

регламентиране на възможностите за достъп до информацията и за предоставяне на обществени услуги;

- създаване на условия за свързване с автоматизираните информационни системи и комуникационни мрежи на административните структури на европейските страни.

Съществен елемент при изграждането на националната информационна система е разработването на **държавна политика за информационните услуги**, които могат да извършват институциите, и тяхната категоризация:

- услуги с информация, представляваща предвидена от закона тайна;
- публична информация за бесплатно ползване;
- публична информация за платено ползване по заявка.

При проектирането и изграждането на информационните системи за администрацията е важно да се постигне **висока надеждност и сигурност на комуникациите и да се гарантира защита на данните**. Необходимо е да се предвидят мерки в случаи на:

- постоянни или случайни откази на физическите компоненти на системите;
- отклонения в дейността, свързани с пропуски в проектирането на системите;
- неправилна работа на оператора или опити за съзнателна злоупотреба със системата или с ползваните данни;
- да се предвидят комплексни програми за сигурност на комуникациите в управлението на различни равнища: техническо (хардуерно и софтуерно), организационно, договорноправно, нормативно. Чрез последователно прилагане на програмите за сигурност да се ограничат възможностите за разрушаване или промяна на данните, включително при отказ на средствата за обработка, съхраняване или предаване на данни, неправомерен достъп до информация или опериране с нея.

При изграждане на национална информационна система е необходимо да се **оценят съществуващите публични регистри и да се прилагат стандартите на ЕС** за изграждане на публични хранилища на информация с регламентиран достъп до тях.

За целта трябва да се създадат и да се поддържат публични регистри, включително:

- единен публичен регистър за физическите лица, доразвиващ съществуващата ЕСГРАОН съобразно потребностите на обществото и изискванията на ЕС към регистрите с персонални данни;
- единен публичен регистър за юридическите лица, включително стопанските субекти, политическите партии, организациите с нестопанска цел, техни клонове и поделения; чрез единен идентификационен код да се премине към обединяване на съществуващите статистически, данъчни, съдебни, митнически, осигурителни и други бази данни;
- публичните регистри, поддържани в единния национален кадастър, службата по вписванията, български стандарти, свидетелства за съдимост и др.

5.1.3. Информационна система за националния кадастър

Необходимо е бързо да се изгради съвременен кадастър на страната и информационна система на националния кадастър, която да послужи за основа на поземлената (поимотната)

регистрация, пространствено базираните информационни системи за техническата инфраструктура, както и за природните богатства, околната среда, паметниците на културата, дейностите по устройството на територията, данъчното облагане на недвижими имоти и др.

Информационните и комуникационните технологии трябва да намерят широко приложение и в дейностите по устройството на територията. Това ще позволи по-ефективно вземане на управленски решения по проблемите на териториалните единици и оптималното ситуиране на промишлени и инфраструктурни обекти.

Информационното общество решително ще подпомогне кадастъра, осигурявайки максимална публичност и достъпност за гражданите, организациите и за органите на държавната и общинската администрация.

Резултатите от поземлената реформа ще се използват за доразвиване на кадастъра, като се съхранят съществуващите масиви от данни. Трябва да продължи прилагането на ИКТ при съвременна организация на националния, териториалните и ведомствените кадастри. Нужно е обаче преминаване от проектноориентиран подход към координатно-информационен системен подход, въвеждане на цифрови карти, модулен подход и пр.

Важно е данните за територията на страната с природните ѝ ресурси и подземните и надземните недвижими материални ценности, осигурявани от кадастъра, да съответстват на възможностите за точност, постижими с новите технологии. Това налага приемането на **нов Закон за кадастъра**, който да замени сега действащия Закон за единния държавен кадастър при запазване на добрите страни от сегашната ни система. Новият закон следва да отрази възможностите на новите ИКТ и съответна адаптирана към тях организация на кадастъра.

Събирането на данни за нуждите на кадастъра следва да е съобразено с правото на личен живот, неприкосновеността на жилището, свободата и тайната на кореспонденцията, гарантирани от Конституцията.

5.1.4. Сигурност и отбрана

В условията на ИО е необходимо да се изгради и развие **националната информационна система за противодействие на престъпността** с участието на МВР и други заинтересувани организации и ведомства. Целта на тази система е да интегрира данните, с които разполагат правозащитните ведомства, финансовите, данъчните и митническите органи, както и данните за образувани предварителни проверки, образувани бързи производства, прокурорски надзор, наказателни съдебни производства, изпълнение и изтърпяване на наказанията, ресоциализация на лицата. Системата трябва да осигурява и информация за оперативна и управленска дейност в областта на превенцията на престъпността.

Министерството на вътрешните работи осъществява разнообразни информационни дейности (преки, специализирани, развойни, стратегически и др.) в съответствие с Конституцията и законите на Република България, Програмата "България 2001" на правителството, Концепцията за национална сигурност и Стратегията за информационната дейност на МВР и в съответствие с международните актове за правата на човека и интеграционната политика на страната.

Информационната дейност трябва да се развива като неотделима част от управленската, оперативната и друга технологична дейност на МВР. Особено внимание трябва да се отдели на специализираните информационни технологии в:

- информационно-аналитичната дейност;
- дейностите при екстремни и кризисни ситуации;
- дейностите при предотвратяване и разкриване на информационната престъпност и др.

Необходимо е **полицията, следствието, прокуратурата и съдът да бъдат ресурсно осигурени със съвременни телекомуникационни средства**, за да осъществяват ефективно международно сътрудничество и партньорство в борбата срещу организираната престъпност, наркотрафика и тероризма. Трябва да се осигури и процесуалната валидност на актовете, обменяни по телекомуникационен път.

За функциите на МВР е необходима и перспективна кадрова политика в информационната област чрез **система за непрекъснато образование в областта на ИКТ**, която да поддържа висока степен на квалификация на персонала.

С приоритет от МВР се разглежда **създаването на единна система за информационно обслужване на граничен пункт**. Тя ще се ползва от всички служби на министерствата, намиращи се на територията на граничния пункт: граничен контрол, митница, управление "Пътни такси и разрешителни", фитоконтрол и др. Това би намалило възможността за неправомерни действия от страна на лица и превозвачи при преминаване през пункта.

Управлението на отбраната и укрепването на националната сигурност заемат особено място при развитието на ИО в страната. Последователно трябва да се прилагат принципите на прозрачност на управлението и граждански контрол над армията, от една страна, и гарантиране на необходимата степен на секретност, от друга.

Интегрирането на България към НАТО изисква модерна и боеспособна армия, осигурена най-съвременно в информационно и комуникационно отношение. За постигане на тази цел приоритетни задачи са:

Модернизирание на системите за командване, управление, комуникации, информационни системи и системи за наблюдение в МО чрез:

- изграждане на система за командване, управление, комуникации, информационни системи и системи за наблюдение в МО с тотална съвместимост - както вътре в нея, така и между нея и националните комуникационно-информационни системи, а също и с партньорите от НАТО;
- внедряване на съвременни комуникационно-информационни технологии, съответстващи на стандартите на НАТО, за постигане на поставената във военната доктрина цел за осигуряване на информационно превъзходство;
- последователно прилагане на програмния подход и екипния принцип при изграждането на системите за командване, управление, комуникации, информационни системи и системи за наблюдение в МО;
- осигуряване на надеждни защитни механизми при достъпа и ползването на информацията във военните комуникационно-информационни системи.

Осъвременяване на военното образование и военнаучната дейност чрез:

- разширяване на обхвата и актуализиране на образователните програми в областта на ИКТ, за да се осигури адекватна на съвременните изисквания подготовка на командния състав на Българската армия;
- въвеждане при обучението на личния състав на Българската армия на съвременни мултимедийни продукти и виртуални тренажори, осигуряващи икономична и високоефективна подготовка;
- въвеждане на ИКТ във военната научноизследователска и проектантска дейност с цел повишаване на тяхната ефективност и качество;
- въвеждане на нова система за осъществяване на научни и приложни изследвания чрез възлагане на поръчки, съвместни разработки и др. - през 2001г.

Разширяване и осъвременяване на връзките с обществеността чрез:

- създаване на компютъризирана система за набиране на курсанти и професионални войници, която ще бъде достъпна и чрез Интернет и ще повиши ефективността на процеса на комплектуване на Българската армия с необходимите човешки ресурси;
- осигуряване чрез ИКТ на бърза и всеобхватна информация за гражданите в случай на природни бедствия, аварии и други извънредни положения.

5.1.5. Съдебна система

Компютъризацията на съдебната система е друга страна от процеса на преход към ИО. Необходимо е да се усъвършенства телекомуникационният обмен на информация, както и обменът на нормативна и фактологична информация за хода на водените съдебни дела. Важно е да се установи възможност за телекомуникационен обмен с другите държавни институции, публични регистри и други.

Необходимо е още да се **автоматизира дейността на Конституционния съд**, като се изградят бази данни с решенията му и техните преводи на основните европейски езици и се развият възможностите за телекомуникационен обмен на информация със сходни институции за конституционен контрол.

В условията на ИО може да се **създадат унифицирани стандарти за автоматизиране на нотариалната работа и връзката с националния кадастър**. Необходимо е да се въведат стандартизирани технологии за автоматизиране на нотариалната работа, както и единна автоматизирана система за нотариалните сделки. Във връзка с това е необходимо да се разработи правната основа на електронните нотариални сделки.

5.1.6. Статистика и наблюдение на развитието на ИО

Статистическите данни са изключително необходими за правителствата при осъществяване на преход към ИО и разработване на национална стратегия, основана на реалните потребности на страната. Наличието на повече надеждни данни допринася за предприемане на по-целенасочени политически действия.

Основни приоритети за статистиката в процеса на преход към ИО са:

- създаване на национална децентрализирана статистическа информационна система, основана на съвременна комуникационна и информационна инфраструктура, чрез изграждане на статистически центрове към различните държавни институции и стопански субекти;
- утвърждаване на Националния статистически институт (НСИ) като основно звено на националната статистика и център за наблюдение на развитието на ИО в страната, за специализирани анализи, прогнози и изследвания, предоставящи социална и икономическа информация на държавни, обществени и частни институции;
- създаване на единна система от показатели за изследване на национално равнище, съобразена с международните показатели и практика;
- разработване, поддържане и актуализиране от НСИ на основните класификации, номенклатури и регистри съгласно изискванията на Евростат;
- развитие на приложната статистика.

Националната статистика трябва да бъде поставена **в съответствие с изискванията на ЕС относно методологията на въвеждане на нови ИКТ**. Това може да стане с участие в многонационални европейски програми по приоритетните области за статистическата система:

- макроикономическа статистика;
- икономическа и монетарна конвергенция;
- статистика на скритата икономика;
- регионална статистика;
- селскостопанска статистика;
- статистика на опазването и възпроизводството на околната среда;
- статистика на външната търговия.

Националният статистически институт трябва да развива дейността си, като прилага изискванията и унифицираните стандарти, за да подпомага информационния обмен и съвместната работа между страните - членки на ЕС като продължение на подписаните декларации за сътрудничество. Необходимо е да се спазват следните основни принципи:

- публичност на статистическата информация;
- защита на личните данни в съответствие с европейските стандарти;
- достоверност и надеждност на статистическата информация;
- повишаване на качеството на репрезентативните изследвания;
- сътрудничество в борбата с незаконни трансфери и други форми на финансови престъпления.

При въвеждането на ИКТ в националната статистика трябва да се отчетат:

- динамиката на социално-икономическото развитие на страната и либерализирането във всички сектори на икономиката;
- стимулирането на събирането на статистически данни;

- развитието на конкуренцията в тази област, което води до преминаване на пълна или частична самоиздръжка на НСИ;
- повишаване достоверността на събираната информация.

5.2. Икономика

Информационните и комуникационните технологии са изключително важни за бъдещата конкурентоспособност на индустрията, търговията и услугите. ИКТ променят начина на живот и работа, тъй като се разходват по-малко интензивно ограничените ресурси. ИКТ гарантират устойчиво развитие, подчинено на принципа: "настоящите поколения да задоволят своите потребности, без да допускат компромиси по отношение на качеството на живота на бъдещите поколения, без да предизвикат изчерпване на ресурсите и без да предизвикат разрушаване на околната среда".

Телематичните приложения в транспорта, енергетиката, екологията и др. области, наред с професионалните приложения, като телеконференциите и телеработата, намаляващи необходимостта от физическа мобилност, допринасят както за ефективността на самия сектор, така и за устойчивото развитие. Много важно е обаче да се създаде подходяща рамка за използване на новите технологии от хората и бизнеса. Трябва да се повиши компетентността им и да се приложат подходящи икономически мерки.

5.2.1. Информационна и комуникационна индустрия

Една от основните цели на прехода към ИО е развитието на информационната и комуникационната индустрия при равнопоставеност и лоялна конкуренция.

Икономическата дейност в областта на ИКТ в България обхваща търговия с компютърни и телекомуникационни системи, асемблиране на компютри, разработка на софтуерни продукти, разработка на отделни възли и компоненти за приборостроенето, системи за охрана, алармени устройства и др., касови апарати с фискална памет, информационни продукти върху компактдискове, крайни устройства в далекосъобщенията и др.

Развитието на ИО налага **промени в структурата и организацията на изследователската, развойната и производствената дейност**, както и в продуктовата структура. Така трябва да се решат проблеми, свързани с:

- използването предимно на чужди продукти, които се внасят и препродават;
- издръжката на развойните институти основно от наеми на фирми;
- липсата на стабилно и гарантирано сервизно обслужване;
- отсъствието на стратегическо планиране в търговските дружества в областта на ИКТ.

Нужно е да се преодолее застоят в информационната и комуникационната индустрия и да се създадат предпоставки за нейното развитие. Затова с приоритет трябва да се **създадат условия за производство в България на компютърни и комуникационни системи, устройства и софтуерни продукти**. Това от една страна ще е източник на национален доход, от друга - ще допринесе за намаляване на зависимостта на България от външни производители и доставчици, ще създаде работни места за висококвалифицирани специалисти и ще ограничи изтичането на кадри.

В тази връзка е необходимо да се стимулира развитието на високите технологии в страната и навлизането на чуждестранни инвестиции във високотехнологични производства и услуги. Целесъобразно е законодателно да се гарантира:

- равен правен статут на местни и чуждестранни лица;
- благоприятен инвестиционен климат;
- преференциални трудовоправни и осигурителноправни норми за високотехнологичните компании;
- правна рамка, стимулираща износа;
- сключване на двустранни спогодби за избягване на двойното данъчно облагане.

Преходът към ИО предполага данъчната политика да се използва като инструмент за насърчаване на високотехнологизирани производства и услуги.

Законодателно трябва да се уреди създаването на високотехнологични паркове като организационна форма за ускорено развитие на информационната индустрия.

5.2.2. Малки и средни предприятия

Развитието на ИО зависи от бързото възприемане на ИКТ от българските предприятия. Това е особено важно за малките и средните предприятия (МСП), които играят основна роля при създаването на нови работни места. Едновременно с това малките и средните предприятия са жизнено важни за развитието и разнообразието на пазара на мултимедийно съдържание, който е доминиран в европейските страни от новосъздадени МСП.

В страната е необходимо да се разработи **Програма за участие на МСП в ИО** и да се създаде необходимата среда за МСП. Затова са нужни мерки за повишаване на информираността за потребностите, приоритетите и пречките, които спъват създаването и работата на МСП и използването на ИКТ от тях.

Едновременно с това е необходимо да се решават проблеми, свързани със:

- прояви на антиконкурентно поведение;
- забавяне въвеждането на нормативната база, отнасяща се до МСП;
- труден достъп на МСП до стандарти и сертификати;
- пречки пред МСП при получаване на обществени поръчки;
- отсъствие на пълноценен пазарен маркетинг;
- трудности при намиране на подходящи партньори.

Особено внимание трябва да се отдели на **МСП, работещи в областта на ИКТ**, за да се създадат нови производства в информационната и телекомуникационната индустрия и нови работни места в области като софтуерните технологии, услуги с добавена стойност, електронната търговия и др. За тази цел от значение е:

- осигуряването на данъчни преференции при износ на информационни продукти;
- присъединяването към споразумението на Световната търговска организация за премахване на митата върху търговията с продукти на информационните технологии;
- развитието на вече навлизащия в напредналите страни подход за "работа в дома" чрез използване на Интернет;

- преразпределението на продуктовата структура, като се обхвалят отдалечени и откъснати райони.

За развитието на МСП е особено важно да се потърсят форми на участие и **присъединяване на МСП в европейските програми** за подпомагане на прехода към ИО: INFO 2000, MIDIA II, ESIEC, MISAC, GIP, ADE, MAGNET, ECCN.

5.2.3. Електронна търговия

Електронната търговия е група информационни технологии, които позволяват преминаване към един изцяло нов механизъм за провеждане на стопанска дейност. Тя е средство за радикални промени, създаващо напълно нова търговска среда, нов модел на взаимоотношенията в икономиката по цялата верига "производство и потребление".

Основно качество и главен източник на ефективност на електронната търговия са интеграцията на информационните потоци, стандартизацията на процедурите и отвореният характер за всички участници в търговската транзакция.

Електронната търговия е най-бързо развиващото се направление на ИО и може да се превърне в полигон за внедряване на най-модерните ИКТ в България. По своята същност е непрекъснат цикъл от обработка и обмен на данни, чрез които се осъществява унифицирано и интегрирано информационно осигуряване на участниците в цялостната търговска транзакция - от банковия и застрахователния сектор, спедицията и транспорта, митническата и данъчната администрация и т.н.

Развитието на електронната търговия в България трябва да стане чрез:

- **Развитие на комуникациите** - Необходимо е да се улеснят връзките между перспективните партньори и да се даде възможност за придобиване на опит чрез проучване на пазари заедно с "дребните търговци". Нужно е също така да се отчита факта, че голяма част от информацията се получава от продаващите, което предполага създаване на неутрален център за събиране на информация.
- **Доверие в потребителя** - Необходимо е да се осигури получаването на доставката със съответната сигурност и конфиденциалност и да се създаде международна "Агенция на доверието", еднакво необходима за търговеца и купувача.

За въвеждането на електронната търговия трябва да се направят **инвестиции** след:

- проучване на моделите на новите процеси, в които ще се инвестира, като се оценят критичните места и проблемите;
- създаване на пазар за потенциалните инвеститори;
- подпомагане при изготвяне на бизнес планове и т.н.

Подготвяната от Министерството на търговията и туризма Национална програма за електронна търговия е основана на сътрудничеството на държавната администрация и частния сектор, като частният сектор ще играе водеща роля в създаването и експлоатацията на приложните системи и във взаимоотношенията "Бизнес - Бизнес" и "Бизнес - Потребител".

Политиката на либерализиране на икономическите взаимоотношения ще позволи на държавната администрация ефективно да насочва изграждането и развитието на електронната търговия в страната.

Приоритетите в държавната политика могат да се групират в следните направления:

а) създаване на правно-нормативна и стандартизационна база за електронната търговия в България чрез:

- създаване на законова основа в областта на: държавното регулиране и свързаните с това документи (митнически, данъчни), електронните разплащания (в това число сигурността и конфиденциалността на обмена), сертификацията на участниците в информационния обмен;
- изграждане на стандартизационна основа в съответствие с международните стандарти в свързаните с електронната търговия технологии и дейности;
- създаване на Държавен стандартизационен профил за държавните доставки чрез единни процедури на електронна търговия;

б) създаване на технологична база за електронната търговия в България, включваща:

- създаване на Национално пазарище и интеграция в Глобалната система от пазарища;
- изграждане на система за единен вход на бизнеса до държавната администрация по отношение на търговската транзакция;
- изграждане на Национална сертификационна служба за електронния обмен на данни;
- създаване на Център за електронизация на държавните доставки;

в) създаване на система за подготовка на кадри и разпространение на знания в областта на електронната търговия.

5.2.4. Банково дело и финанси

Банките имат фундаментална роля в ИО чрез функциите си не само на посредник в платежния процес, но и на документален посредник и на източник на информация за състоянието на сделката или процеса. Създавайки сигурна и конфиденциална среда за електронни разплащания между стопанските субекти, банките са основен елемент в инфраструктурата за универсален електронен обмен на документи и в други сфери.

Банковата система винаги е била значителен консуматор на информационни услуги, при това по правило на най-високо технологично ниво. В съвременното общество функционирането на банките е невъзможно без прилагането на върхови технологии. ИКТ трябва да се разглеждат като основа на новата философия за развитие на банковата дейност: от електронните транзакции чрез локалните мрежи на банките до международните междубанкови разплащания. Прилагането на ИКТ в банковото дело стимулира конкуренцията на финансовия пазар и води до повишаване на качеството на предлаганите услуги. Използването на електронни пари, банкови кредитни и дебитни карти, електронни разплащания и други услуги, осъществявани по електронен път, е необходимо условие за присъствие и конкурентоспособност в световната икономика.

Преходът към ИО в разглежданата сфера налага:

- въвеждане на специализирани приложения в банковата дейност в съответствие с установените международни стандарти;
- установяване на нови, високотехнологични канали за разпространение на финансовите услуги;

- ускоряване на процесите в банковата система и стимулиране развитието на стоков и капиталов обмен;
- предоставяне на комплексни висококачествени финансови услуги на ниски цени на все по-широк кръг потенциални потребители;
- гарантиране на сигурност и конфиденциалност при разплащанията по електронен път;
- достъпност на финансовите услуги без оглед на времето и мястото;
- преминаване към безхартиен обмен във финансовата сфера.

Създаването на платежна система в реално време ще бъде развитие на сега съществуващата платежна система с еднокдневен цикъл на обработка. Първоначално трябва да се обхванат плащанията между банките, а непосредствено след това всички плащания трябва да се извършват онлайн.

Както е известно, страните от т.нар. еврозона се подготвят активно за преминаване към система, базирана на европейската единица евро. Независимо, че България засега няма формални задължения в това отношение, на практика не е възможно българската банкова система да не бъде подготвена за функциониране с евро поради разнообразните съществуващи взаимоотношения с банки и клиенти от еврозоната.

Цялостното решаване на въпроса с електронния подпис има правни и технологични аспекти. След като това стане, по естествен път ще се реши въпросът за минимизирането на хартиения поток в банковата сфера, което ще доведе до разнообразни положителни резултати.

Особено важно за страната е **разработването на компютъризиран кредитен регистър**. Той би трябвало да е съсредоточен в БНБ. Останалите банки трябва да имат по определен ред задължения да доставят информация за него, както и да я ползват за свои нужди. Решаването на тази задача е свързано със създаването на методология и технология за определянето на кредитен рейтинг.

Основните мерки за прехода към ИО във финансовата сфера са:

- усъвършенстване на информационната инфраструктура на финансовия сектор;
- развитие на информационните функции на финансовия сектор в полза на потребителите.

5.2.5. Транспорт

Транспортът позволява широко въвеждане на ИКТ. Те намират отражение в пазарната, технологичната, икономическата и социалната му стратегия и е нужно да се работи в следните направления:

- реализация на информационни и управляващи компютърни технологии за решаване на неотложни проблеми;
- създаване в транспортния отрасъл на информационна среда, способстваща за функционирането на най-модерни транспортни технологии и създаващи предпоставки за изграждане на ИО.

Информационните и комуникационните технологии в транспорта трябва да бъдат въведени на основата на единни стандарти, при първоначална централизирана инвестиция.

Приоритетите в областта на транспорта произтичат от специфичната му и силна обвързаност със значителен брой други отрасли (производство и търговия) и институции (граничен контрол и митници). Те могат да се групират като текущи и предстоящи.

Текущите приоритети са:

- поддържане и развитие на централизирани системи за оперативно управление на основните технологични процеси в БДЖ, БГА "Балкан", авиофирмите, Пароходство БМФ и БРП;
- изграждане на интегрирани общотранспортни системи;
- системи за бездокументно оформяне на превозната дейност по цялата верига на взаимоотношения "производител - търговец - спедитор - превозвачи - митнически и др. административни органи - банки - потребител";
- системи за технологична организация на взаимоотношенията в превозния процес, основа на които са логистичните концепции за управление на стоковото движение;
- информационна система за широко използване на моментното състояние и възможностите на транспорта.

Предстоящ приоритет е създаването на системите ЕДИФАКТ за бездокументно предаване на информация. Тази система ще даде възможност на търговци, превозвачи, митничари, граничари, финансисти и др. да ползват и предават информация по електронен път. Това трябва да реши въпроса с непрекъснатото и често некоординирано въвеждане и извеждане на информация от различните служби.

И за двата вида приоритети безусловно необходима е правна уредба, която да регулира взаимоотношенията на разнородните участници в предлаганите системи. От техническа гледна точка в транспорта сега действа комуникационна инфраструктура, която след подходящо обновяване може да послужи за предлаганите цели.

5.2.6. Енергетика

Бързото развитие на ИКТ в енергетиката е от особено значение за повишаване на ефективността, сигурността и безопасността на производството и разпространението на енергия. Основен приоритет при прехода към ИО е **създаването на многофункционална информационна система за оперативна и статистическа информация**. Тя ще се ползва от три групи потребители:

- непосредствено заети в производствените дейности - те ще имат възможности за търсене и обработка на първични данни с различна степен на агрегиране и релевантно предназначение, достъп до електронни справочници, стандарти, нормативно-справочни данни и др.;
- ръководен състав с възможности за получаване на справки по конкретни проблеми или обобщени данни, стратегически изследвания и прогнози и др.;
- представители на обществеността и медиите - те ще могат да получават обобщени данни за производството и разпространението на енергията; чрез Интернет ще се създадат възможности за установяване на контакт с обществеността, бизнеса и медиите. Така ще се осигури прозрачност на отрасъла, ще се увеличи доверието към него и ще се подпомогне привличането на инвестиции.

Друг приоритет е **автоматизирането на производствените и управленски дейности** в производствените единици на отрасъла, например "НЕК" АД, "Булгаргаз" ЕАД, Централното диспечерско управление и др.

Инфраструктурата на националната енергийна система в перспектива може да се използва като алтернативна комуникационна и информационна инфраструктура. Едно от непосредствените приложения ще бъде отдалеченото автоматизирано отчитане на потреблението на енергия.

5.2.7. Селско стопанство

Информационното общество в селското стопанство също ще доведе до положителни икономически и социални резултати. Нужно е рязко да се повиши информираността сред селските стопани като у тях се създаде квалификация и нагласа да търсят, да намират, да интерпретират правилно и да прилагат необходимата за конкретните им стопански дейности информация. При въвеждането на ИО в селското стопанство трябва да се имат предвид особености като:

- изключително разнообразие по съдържание, форма и тип на необходимата информация - агротехническа, зоотехническа, метеорологична, хидрологична, икономическа, маркетингова, екологична и др.;
- относително ниската квалификация и образователен ценз на потенциалните потребители;
- голямата демографска и географска разпокъсаност;
- очакваната психологическа съпротива.
- За реализацията на ИО може да се разчита на:
- осъществяването на проекти, някои от които са финансирани от Програмата ФАР или други чуждестранни контрагенти или са подпомагани по друг начин;
- създадената правна регламентация, гарантираща условия за развитие на ИО в селското стопанство.

Приоритети за въвеждане на ИКТ в селското стопанство са:

- създаването и реализацията на програма за обучение и убеждаване на селските стопани в необходимостта от ползването и прилагането на ИКТ в тяхната дейност; това трябва да се извършва паралелно с поетапното създаване на съответната инфраструктура за ИКТ;
- създаване на информационни системи за експертна информация в различни отрасли на селското стопанство (земеделие, животновъдство и др.), агропазарна информация, агростатистическа информация за производство на земеделска продукция и животновъдство, агрометеорологична информация.

5.2.8. Екология

Информационното общество подпомага екологията, опазването и възпроизводството на околната среда чрез дейности, възможни предимно на основата на ИКТ:

- мониторинг на околната среда в реално време;
- разширяване на екологичните производства.

В новите условия удовлетворяването на потребителя от предлаганите пазарни продукти все повече ще зависи от екологичните им качества. За тази нова потребност е нужно да се развият бази данни с екологична информация в помощ на потребителя.

Производители и търговци трябва да се ориентират към екологосъобразни иновации, като информационните системи за екологичен мониторинг трябва да подпомогнат ефективния държавен и обществен контрол, както и правото на гражданите да познават актуалното състояние на околната среда.

Публичната администрация трябва не само да гарантира достъпа на гражданите до екологична информация, но и да води активна политика чрез изпреварваща информация за състоянието на околната среда.

За реализиране на горните приоритети е необходимо:

- изграждане на информационна система и екологична база данни по компоненти на околната среда;
- изграждане на система за непрекъснат контрол върху състоянието на околната среда в определени "горещи точки";
- изграждане и поддържане на Екологичен кадастър като част от единния кадастър на Република България;
- внедряване на системи за управление на околната среда и стандарт 114 000.

5.3. Образование и научни изследвания

Образованието и науката са основни области за прехода към ИО. Направеният анализ показва следните основни проблеми:

- остаряла и/или недостатъчна информационна и комуникационна техническа база в учебните заведения, изследователските институти и библиотеките;
- често използване на нелицензиран софтуер;
- недостатъчно развита мрежа, която да обхваща всички учебни заведения и научни институции;
- учебните заведения не гарантират подготовка по ИКТ, съответстваща на съвременните потребности и на европейските стандарти, нито пък създават нагласа за учене през целия живот;
- дейността на научните институти в областта на ИКТ не се свързва достатъчно с реалните икономически и обществени потребности;
- различните типове библиотеки не са свързани със съвременни средства помежду си, което не позволява динамичен обмен на информация, необходим за ефективен достъп на читателите до отдалечени наши и чужди библиотечни ресурси.

За решаване на посочените проблеми се формулират следните основни приоритети:

- подготовка по ИКТ като възможност за всички;
- непрекъснато и индивидуализирано обучение;
- нов модел на развитие на научните изследвания;
- достъп до глобалните информационни мрежи;
- библиотеки.

5.3.1. Подготовката по ИКТ - възможност за всички

Подготовката за ИО изисква неговите граждани да притежават функционална компютърна и комуникационна грамотност и да използват новите ИКТ в своето ежедневие и в професионалната си дейност. Тази приоритетна задача е в съответствие с приетата от Министерството на образованието и науката (МОН) национална стратегия, която предвижда:

- всеки завършващ средно образование да познава и да използва основни ИКТ;
- всеки завършващ средно професионално или висше училище да владее основни ИКТ, използващи се в съответната професионална област;
- средните и висшите училища да подготвят специалисти за развитието на информационната индустрия.

Предпоставки за изпълнението на тези задачи са:

- включване на подготовка по ИКТ в държавните образователни изисквания и разработване на съответни учебни програми и учебни материали;
- подготовка на преподавателски кадри по ИКТ с възможности за периодична квалификация;
- осъвременяване на материално-техническата, комуникационната и софтуерната база;
- взаимодействие на образователните структури с бизнессредите в цялостното осигуряване на обучението по ИКТ.

5.3.2. Непрекъснато и индивидуализирано образование

В ИО знанието е стратегически ресурс, а обучението - стратегически процес. Затова важна задача на образователната система е не само да обучава. По-важно е членовете на обществото да бъдат въввлечени в непрекъснат процес на образование и самообразование. Тази концепция е възприета в Европа. Целта ѝ е:

- да позволи непрекъснатото и пълното разгръщане на индивидуалните способности на всеки;
- да подпомогне превъзможването на социалната изолация и по-лесното адаптиране към бързо променящата се социална среда;
- да разшири възможностите за професионален избор на жените;
- да допринесе за намаляване на регионалните диспропорции.

За непрекъснатото образование трябва да се използват средствата на компютърните мрежи, като се включат възможностите на дистанционното обучение, мултимедията, теле- и видеолекции и други форми. Те и ИКТ допринасят за повишаване на ефективността и качеството на обучението чрез възможностите за индивидуализация и адаптивност. Изисква се обаче разработването на учебни материали и пособия с високо качество на съдържанието и в съответствие с новите форми и методи на обучение. Създаването на учебните материали предполага активното използване на интерактивна издателска дейност, основана на авангардни издателски и медийни парадигми и специализирани софтуерни технологии. Задължително условие е осигуряването на отвореност и широк достъп за всеки

до съответните ресурси и образователни услуги, като се отчитат националната и културната идентичност.

Информационните и комуникационните технологии не накърняват първостепенната важност на традиционното образование. Особено значение придобиват стандартизираните изисквания по информационно-комуникационната осигуреност на учебните заведения и по осъществяваните учебни програми по информатичните и комуникационните дисциплини. Тяхното спазване се гарантира от държавните образователни изисквания и от акредитацията на учебните заведения.

Учебните планове и програми трябва да се хармонизират с тези на ЕС, за да се унифицират документите за завършено образование.

5.3.3. Нов модел на развитие на научните изследвания

Той трябва да се изгради чрез нови приоритети и механизми на организация и финансиране. Това се постига чрез специализирани научно-изследователски мрежи и кооперативна телематична работа при висока степен на международна интеграция. Академичната общност трябва да разработи сама този модел. Тя трябва да съгласува с държавните институции приоритетите за научните и приложните изследвания в области, релевантни на ИО, и механизъм за тяхното реализиране. Част от този модел могат да бъдат и нови корпоративни форми на партньорство между бизнеса, индустрията, образователните и изследователските институции за разпространение на иновации и знания.

Особено внимание трябва да се отделя на научните изследвания с практическа и пазарна реализация. За целта са нужни нови организационни форми за насърчаване на високотехнологични дейности с експортна ориентация, като технологични паркове, фондове за подпомагане на рискови инвестиции и др.

На учените трябва да се осигурят равнопоставеност на достъпа до информация и възможности за квалификация и мобилност. По този начин България ще се превърне в привлекателно място за научноизследователска дейност, приближаваща се до европейската. Така рязко ще намалее изтичането на млади и висококвалифицирани изследователи в чужбина. Целенасочено трябва да се работи за запазване на научния потенциал в перспективни области като информатиката и комуникациите.

Решаващо значение за изграждането на новия модел на развитие на научните изследвания има пълноправното и пълноценно **участие в Петата рамкова програма на ЕС за изследвания, технологично развитие и демонстрационни дейности (1999-2003)**. Базовите за ИО научни и технологични изследвания трябва да се приведат в съответствие със стандартите на тази програма. Основен приоритет за изграждането на ИО според Петата рамкова програма е да се подобрят функционалността, приложимостта и достъпността на бъдещите информационни продукти и услуги, като се отчитат националната и културната идентичност. Участието ни ще подпомогне националната академична общност за конкурентноспособността ѝ в европейски условия. Предвиждането на необходимите за това средства е инвестиция с висока възвращаемост.

Трябва да се предвиди участие на България в пилотни регионални и европейски проекти по образование и наука, а също така пълноправно и пълноценно участие в европейските образователни програми TEMPUS, SOCRATES, LEONARDO. Досегашният опит показва, че са необходими още усилия, за да се осигури ефективна национална координация на участието ни в програмите на ЕС, обществена прозрачност, публичност и свободен информационен достъп.

5.3.4. Достъп до глобалните информационни мрежи

Всички учебни заведения и научни организации трябва да получат достъп до глобалните информационни мрежи. Съществуващата национална академична информационна и комуникационна инфраструктура трябва да се развие и експлоатира ефективно и пълноценно чрез обединяване на усилията на различни институции (МОН, БАН, ВУЗ, БТК, фондации и др.). Тя трябва да осигурява широколентови преподавателни среди за пълноценно използване на съвременните компютърни и комуникационни технологии, като мултимедия, видеоконференции, достъп до Интернет и т.н. Към нея с отчитане на спецификата може да се присъединят в рамките на две години всички средни и професионални училища, а след още две до три години - всички училища. При решаването на този проблем трябва да се знае, че практически липсват съвременни компютри и софтуер в училищата, както и система на поддържането и охраняването им.

Въвеждането на ИКТ ще осигури нормални условия на ученици, студенти и преподаватели за достъп до информация, консултации, работа по колективни (учебни и изследователски) проекти в национален и международен контекст.

5.3.5. Библиотеки

Нужно е да се модернизира библиотечната система и да се осигури широк достъп до нея. В обществото на знанието библиотеките трябва да осигуряват лесно и бързо необходимите библиотечно-информационни ресурси не само за образователни и научноизследователски цели, но и за индивидуалните потребности на гражданите. Това изисква модернизиране и отваряне към света посредством:

- изграждане на телекомуникационни връзки между библиотеките и осигуряване на достъп до Интернет;
- изграждане на интегрирани библиотечни системи, които да обхващат всички библиотечно-информационни процеси и да поддържат технологичните връзки между тях;
- съставяне на машинни каталози, които да представят в реално време достъп за вътрешни и външни потребители;
- създаване на бази данни на CD ROM за междубиблиотечен обмен и за ползване от читателите на място в библиотеките;
- предоставяне от по-големите български библиотеки на достъп до техните бази данни чрез Интернет, като в по-голямата си част са безплатни;
- предоставяне от библиотеките на възможност за достъп до чужди каталози и бази данни чрез Интернет.

5.4. Социална и културна сфера

5.4.1. Труд и социална политика

Информационното общество създава предимства и възможности за подобряване на качеството на заетостта и социалната интеграция на заетите, налага нови цели и специфични действия. Те трябва да са насочени към мерки, облекчаващи достъпа до

производителна и свободно избрана гъвкава форма на заетост, която да отговаря на новите нужди на работодателите и работниците.

За да се управляват социалните процеси, трябва да се знае как **въздействат ИКТ върху количеството и качеството на заетостта**. Затова са необходими:

- редовни изследвания и наблюдения на тенденциите и промените в структурата на заетостта и влиянието на ИКТ;
- изследвания върху връзката между заетостта, технологичните промени, равнищата на заплащане, равнищата на уменията на работната сила и икономическата конкурентноспособност;
- развитие на политика по насърчаване прилагането на ИКТ в МСП за увеличаване на конкурентноспособност им и откриване на нови работни места, както и на местна и регионална политика по заетостта.

Наред с традиционните форми на заетост в ИО се появяват и други **нетипични гъвкави форми**: непълно работно време, дистанционна заетост, срочни договори и други форми на граждански договори за извършване на определена работа. Националната социална политика в условията на ИО трябва да се основава на **прилагането на равностойни или подобни условия на заетост и труд както при редовната заетост при пълно работно време**. За целта е необходимо:

- провеждане на изследвания и разпространяване на информация за това, доколко нетипичните форми на заетост, свързани с ИО, отговарят на икономическите и социалните цели на работодателите и заетите;
- преглед на действащата или на подготвяната нормативна уредба, която препятства или ограничава достъпа до гъвкавите нетипични форми на заетост, свързани с ИО;
- използване на държавните служби по заетостта за разпространяване на информация за свободните работни места в новите форми на заетост, както и за подходящ контрол и сътрудничество с частните посреднически агенции за настаняване на работа;
- предприемане на мерки за включване в трудовата статистика на данни за работещите в нововъзникващите нетипични форми на заетост.

Информационното общество предлага добри възможности за **намаляване на различията между неравностойните групи на пазара на труда** (жени, инвалиди, работници в предпензионна възраст, учащи се, малцинства, мигранти), както и за подобряване качеството на живота им. За целта е необходимо да се предприемат следните действия:

- преглед на действащата или на подготвяната нормативна уредба за закрила на майчинството и социалните придобивки на отглеждащите малки деца, за правното положение на инвалидите и тяхната трудова рехабилитация, за повишаване на квалификацията, за реформи в социалното осигуряване и социалното подпомагане; в тази уредба трябва да се включат гъвкавите нетипични форми на заетост, предлагани на неравностойните групи;
- подготовка и приемане на нова нормативна уредба, която да осигурява действена закрила срещу дискриминация при постъпване на работа, при избор на професии, при уволнение и гарантиране на равноправие в заплащането;
- държавните служби по заетостта да провеждат политика за насърчаване на неравностойните групи на пазара на труда и тяхната интеграция;

- публичната администрация да установи потребностите на отделните неравностойни групи (особено на инвалидите) при достъпа и интегрирането им в ИО и при тяхното бъдещо развитие;
- да се разработят средства и системи за улесняване и подпомагане на общуването между хора със специфични проблеми (слепи, глухи, неми), както и между тях и другите граждани.

Гъвкавостта и сигурността на пазара на труда в ИО създава нов баланс на тенденциите за регулация и дерегулация. **Новите форми на организация на труда** при ИО са фактор за повишаване на конкурентноспособността. Те предполагат сериозни промени в индустриалните отношения, тъй като процесът на приспособяване на работната сила към новите условия изисква участие на заетите в извършването на организационни и технологични промени. Тези промени изискват:

- насърчаване опознаването и участието на заетите в новите форми на организация на труда и закрила на правата на трудещите се;
- предприемане на мерки за закрила на личните данни на заетите и от неправомерно наблюдение и контрол; нужна е нормативна уредба за закрила на индивидите и техните основни права, свързани с обработка на личните данни, включително и при използване на посреднически услуги в нетипичните форми на заетост; националното законодателство трябва да се хармонизира с Директива 95/46/ЕС и с подготвяните конвенция и препоръка на МОТ (Международната организация по труда) за закрила на личните данни на работниците.

За развитието на различните форми на дистанционна заетост трябва да се **създаде адекватна рамка**, като се предприемат:

- консултации със социалните партньори за формите на закрила на дистанционната заетост;
- изследвания върху работните условия при дистанционна заетост и върху импликациите им за заетостта и социалната политика;
- приемане на нормативна уредба за дистанционна заетост, основана на принципите, съдържащи се в конвенциите и препоръките на МОТ за работа при непълно работно време, надомен труд и чрез договори за извършване на определена работа.

Традиционните системи на колективно договаряне при използването на новите технологии и глобализацията на световната икономика се нуждаят от реформи. Приоритетите на социалния диалог ще продължават да се свързват с количеството и качеството на заетостта, с гъвкавостта и условията на труд. Неправителствените организации предлагат възможности за подпомагане на неравностойните групи при овладяване на нови умения, необходими за заетостта в ИО. За постигането на тази цел е необходимо:

- предприемане на мерки за пълноценно осъществяване на правото на сдружаване на заетите в гъвкавите нетипични форми, в това число установяване и премахване на нормативни или административни пречки пред правото на сдружаване, както и на ограничителните практики в частния сектор;
- приемане на нормативна уредба за нови форми на социален диалог, в който да участват представители както на профсъюзите и работодателите, така и на неправителствени организации, чиито членове са пряко засегнати от "информационното" измерение на новата социална политика;
- подпомагане използването на ИКТ от организациите в третия сектор.

Потенциалът на ИКТ трябва да се използва и за **насърчаване на по-високи стандарти за безопасни и здравословни условия на труд**. За целта са необходими следните действия:

- реформа в националната система за контрол върху условията на труд чрез нови нормативни актове, осигуряващи хармонизацията на българското право с директивите на ЕС и с конвенциите на МОТ в съответната област;
- създаване на гаранции, че общата уредба на безопасните и здравословни условия на труд ще действа и при нетипичните форми на заетост, свързани с информационните технологии;
- уточняване на специфичните задължения на работодателите и на работниците в нетипичните форми на заетост;
- поемане на изрични задължения за спазване на минималната възраст за започване на работа при нетипичните форми на заетост.

5.4.2. Здравеопазване

Въвеждането на ИКТ в здравеопазването ще ползва двете най-важни групи дейности:

- Глобалните информационни дейности, свързани с решаването на проблеми от световен, национален или регионален мащаб: управление на здравеопазването; изследователски дейности; образование и подготовка на медицинския персонал; следене на развитието на епидемиите и мерките за противодействието им. За тези дейности се събира, обработва, съхранява и разпространява значителен обем медицинска и друга информация, правят се статистически изследвания, създават се информационни системи, осигуряват се ефективни комуникационни връзки;
- Информационни дейности, свързани с обслужването на пациенти. При тях се ползват разнообразни компютъризирани медицински апаратури, предоставящи точна и бързодостъпна информация за всеки пациент.

Приоритетите, произтичащи от двете групи дейности, са :

Създаване на национална информационна здравна мрежа. Тя трябва да е основана на национална информационна и комуникационна инфраструктура и да позволява лесно интегриране с европейските системи. Това ще даде възможност за обмен на информация между лекари, болници, аптеки, лаборатории и фармацевтични предприятия и различните здравни ведомства и организации. Освен това пациентите, особено лицата с увреждания или хората от отдалечени райони, ще получат възможност за двустранна връзка със здравните пунктове. Препоръчително е да се спазят следните етапи при изграждането и експлоатацията на тази мрежа:

- изграждане на комуникационна инфраструктура на националната информационна здравна мрежа;
- ползване на информация и обмен на данни в областта на здравеопазването между лечебни, учебни, научни и административни звена;
- достъп на специалистите до мрежата;
- изграждане на здравни информационни пунктове, чрез които всички граждани да ползват мрежата.

Въвеждане на електронни карти в здравеопазването. Тези карти ще съдържат данни за здравословното състояние на пациента, провеждано лечение, медицински изображения,

резултати от анализи и др., като се използват и възможностите на мултимедията. Картите и процедурите за достъп до тях трябва да съответстват на възприетите в ЕС стандарти. Необходимо е да се създадат гаранции за конфиденциалност на информацията, както и да се уреди начинът на въвеждане, актуализиране и ползване на информацията от електронните карти. Трябва да се уреди въпросът за интегрираното ползване на данните за статистически, управленски и научни цели. Въвеждането на електронни карти трябва да стане в последователни етапи за различните категории потребители.

5.4.3. Култура

Използването на информационни и комуникационни технологии в културната сфера създава възможност за **развитие на културна индустрия и културен туризъм, за разширяване на общественото участие в културния процес, както и за създаването на нови форми на аудиовизуалната индустрия в електронна среда.**

Мултимедиите са предпоставка за **културното многообразие** и за разширяване на достъпа до произведения на изкуството и културата. Едновременно с това ИКТ предлагат благоприятна възможност за преосмисляне на начина на използване на културното наследство в модерното общество.

Особено важна е ролята на обществените органи в ИО за поощряване на свободата на културна изява и за преосмисляне на националната културна политика, съобразявайки я с тенденциите в Европа.

Културната политика в новата среда трябва да бъде насочена към **създаване на конкурентноспособни културни продукти**, преодоляване на комуникационната и идеологическата откъснатост и изкуствено сегментирания културен пазар, както и премахването на географските и държавните граници при културния обмен.

Обществените органи и институции в областта на културата трябва да предприемат мерки за:

- поддържане на традиционни автентични и уникални културни традиции и съхраняване на културното разнообразие;
- особена закрила на фолклора и народните художествени занаяти със средствата на ИКТ;
- създаване на обществена нагласа за зачитане на авторското право и другите права на интелектуална собственост;
- информационен маркетинг на българските културни ценности у нас и извън страната, представяне на националните културни фондове чрез средствата на съвременната телематика.

Важно е да се създадат предпоставки за **пълноценно използване на възможностите на ИКТ** чрез:

- стандартизиране на критериите и информационните технологии за обработка на информацията в областта на културата;
- създаване и поддържане в актуален вид на бази данни в областта на културата;
- телекомуникационен достъп до бази данни относно произведения на изкуството и културата.

Финансирането в областта на културата трябва да се насочи приоритетно към:

- информационна обработка на създадените културни фондове и архиви;
- регистриране на произведения на изкуството и културата и създаване на информационно досие на всеки от тях, както и на публични информационни системи;
- събиране на словесен и музикален фолклор;
- пълноценно използване на информацията за произведенията на изкуството и културата в образователната сфера, науката, туризма, за приобщаване на българите, живеещи в чужбина и др.;
- популяризиране на българското културноисторическо наследство със средствата на ИКТ.

Едновременно с опазването на националната културна специфика в ИО протичат процеси на **евроинтеграция и приобщаване към световната култура**. Важно е да се създадат организационни и технически предпоставки за включване на България в европейските културни мрежи. Във връзка с това е целесъобразно да се потърсят възможности за участие в общоевропейски проекти и програми, в специализирано обучение и др. Необходимо е в рамките на европейското сътрудничество да се намерят финансови средства за създаване на виртуални музеи и да се преодолее състоянието на застой в тази сфера, както и да се развие нова форма на консумиране на културата от разстояние.

Специално внимание е необходимо да се отдели на българския език като "малък език" и на възможностите на ИКТ за представяне на българските произведения и на други езици в свързания свят. От особена важност е да се поощри използването на модерни технологии, стандарти и съвременни лингвистични средства, които да улеснят преодоляването на езиковите бариери и да допринесат за разпространението на българската култура в други културни и езикови среди, както и за разпространението на чужда културна продукция и на български език.

5.4.4. Електронни медии и аудиовизия

Електронните медии като част от аудиовизуалната индустрия и възлов компонент на информационното общество преживяват промени, предизвикани от бързото технологично развитие и извършващата се конвергенция на секторите по телекомуникации, електронни медии и компютърни технологии. В съвременното развитие на медиите се наблюдава постепенно отдръпване на държавата с нейните форми на регулация от медийното пространство и реабилитиране на публичната роля на индивида, както и подмяна на идеологическия контрол с чисто технологически контрол.

В областта на електронните медии ролята на държавата се изразява предимно в създаването на нормативна уредба и условия за либерализиране на медийното пространство. Едновременно с това трябва да се гарантират конституционните права на гражданите и да се създадат предпоставки за разгръщане на процеси като:

- демасовизация;
- създаване на интерактивни приложения;
- въвеждане на нови технологични решения;
- глобализация на медийния пазар.

5.4.4.1. Демасовизация

В новата комуникационна среда **аудио-визуалните произведения и услуги са обект на по-персонализирано потребление**. Очаква се по-голямо специализиране на програмното съдържание на телевизионните канали към различни по социален състав, възраст и интереси зрителски групи. Телевизията принципно ще се промени - от развлекателно-информационна, предвидена за пасивна консумация, към нов вид информационна среда, в която "зрителят" участва активно на една по-висша комуникационна основа, при която се осъществяват разнообразни функции от стопанския, културния и икономическия живот.

Чрез лицензионната политика в областта на електронните медии е необходимо да се насърчи **специализираната комуникация** според културните интереси на относително големи групи от националната аудитория, включително:

- масовата култура - информационни, музикални, спортни и филмови канали;
- специализираната култура - образователни, академични и художествени канали.

Необходимо е **да се утвърди ролята на обществените медии** като институции на публично гарантирана достоверност. В процеса на преход към ИО създаването на реално функциониращи обществени медии трябва да бъде съпътствано от развитието и на общественотоотговорни търговски медии, които в по-далечно бъдеще могат да поемат защитата на обществения интерес.

За многообразието на предлаганите аудиовизуални произведения и по-големия избор на потребителите ще допринесе и **развитието на регионалните комуникации**. Във връзка с това от значение е регулаторните органи да създадат предпоставки за развитието на частните радиостанции, ефирни и кабелни телевизии с различен обхват на разпространение, както и да съдействат за укрепване на самостоятелността на регионалните центрове на БНТ и БНР. Публичното пространство трябва да се либерализира като се съхрани културната идентичност в нейната множественост и разнообразие. Необходимо е да се насърчават:

- съобразяването на медийното послание със социокултурните особености на региона;
- структурообразуващата функция на регионалните събития и проблеми за информационната картина;
- засиленото програмно внимание и толерантност към етническите и религиозните различия в региона.

5.4.4.2. Създаване на интерактивни приложения

Една от насоките за развитие на електронните медии в ИО е свързана със създаването на приложения, които допускат интерактивност, повишен обем на информация от аудиторията и способстват за персонализиране на информационния поток и съчетаване на социално и персонално общуване. В условията на ИО е необходимо обществените медии да осъществяват функция на публични мултимедийни библиотеки, както и да разширяват социалнозначимите си дейности, като обхвалят дистанционно обучение и конферентни публични дискусии в реално време, подготовка на предавания и програми за инвалиди и други.

5.4.4.3. Въвеждане на нови технологични решения

Границите между отделните видове медии постепенно се преодоляват и те се интегрират в единна медийна среда. Повишеното качество, което предлага съвременната цифрова технология, променя коренно вида на предлаганите аудио- и видеопрограми и предизвиква рязко нарастване на интереса на масовия потребител.

За да се повиши качеството на програмите и на тяхното разпространение е необходимо да се създадат **предпоставки за въвеждане на цифровите технологии**, както и на други съвременни технологични решения в съответствие със стандартите и нормативните актове на ЕС. Развитието на цифрово радио и телевизионно разпръскване е свързано с въвеждането на нови стандарти и с провеждане на изследвания и анализи. Това изисква да се осигурят значителни финансови средства.

5.4.4.4. Глобализация на медийния пазар

Глобалните системи за пренос на звук, образ и текст са предпоставка за трансгранично разпространение и неограничен достъп до радио и телевизионни програми и аудио-визуални произведения. В рамките на европейското сътрудничество за българските медии е важно да потърсят форми на **съвместно производство на програми**. Трябва също така да се използват възможностите за превод на български език на чужди програми, така че българските зрители да получат по-широк достъп до европейската и световната култура.

Българското присъствие изисква преодоляване на голямото закъснение в **използването на възможностите за спътников пренос** на сигнала на собствени телевизионни програми, адаптирани към технологичните и културните стандарти на чужда аудитория.

6. Популяризиране на идеите на ИО

Критичен момент при реализирането на идеите за информационното общество е тяхното популяризиране. Обществеността трябва да бъде осведомена за технологичните, икономическите, социокултурните, етичните и регулаторните аспекти на ИО. Необходимо е да се изтъкнат преимуществата и възможностите, които то дава за по-добър живот, както и последиците от използването на новите ИКТ. От съществено значение е да се разбере, че новите ИКТ не са привилегия, достъпна само за избрани групи и общности, а са предназначени за цялото общество.

По-широката информираност, а също така подобряването на жизнения стандарт в резултат на използването на ИКТ би повишило мотивацията на гражданите и тяхната готовност да участват в промените.

От особено значение е **ролята на медиите** и най-вече на телевизията, за да се увеличат интересът и ползването на ИКТ и от гражданите, и от частния бизнес. Необходимо е предприемането на мерки от страна на медийните институции за:

- запознаване на обществото с основните принципи и идеи на ИО;
- постоянно осведомяване за възможностите и рисковете от използването на ИКТ;
- постоянно информиране на гражданите за национални и международни инициативи, свързани с ИО;
- участие и излъчване на европейски копродукции и осведомителни прояви в Европа;
- излъчване на специализирани програми, показващи възможностите на ИО да подобри жизнения стандарт;

- подготвяне на предавания с участието на политици, социолози и изтъкнати личности по въпросите на развитието на ИО;
- провеждане на социологически изследвания, предлагане на конкретни данни за предимствата на ИО, графики, основани на реалното състояние във водещите страни.

От съществено значение е също хората и най-вече младежите да придобият по-широк поглед върху извършващите се процеси, както и да разберат, че техниката е само предпоставка, "вход за ИО", а за създаването му са необходими всеобщи усилия - на всички членове на обществото, на обществени институции и организации и особено на частния бизнес.